

**I SERVI DI MARIA
AL CONCILIO VATICANO II**

I

FASE ANTEPREPARATORIA

I

I "PATRES CONCILIARES" O.S.M.

1. PRESENTAZIONE

- 1 La fase *antepreparatoria* (dopo l'annuncio del Concilio da parte di Giovanni XXIII il 25 gennaio 1959), parte effettivamente dal 17 maggio 1959, quando il Papa nominò una Commissione Antepreparatoria, la quale iniziò immediatamente il suo lavoro con due lettere circolari del card. Domenico Tardini: la prima (18 giugno 1959) ai Vescovi, Prelati e Superiori generali, cioè ai futuri *patres conciliares*; la seconda (18 luglio 1959) alle Università, Atenei e Facoltà ecclesiastiche cattoliche, di Roma e del mondo.
2. I "Padri conciliari" OSM, alla data del 18 giugno 1959, quando fu loro inviata la circolare del card. Tardini, erano:
 - a) il padre Generale Alfonso M. Montà (priere generale fino a giugno 1965);
 - b) il Vescovo di Manzini in Zwaziland, Mons. Attilio M. Barneschi;
 - c) il Vescovo dell'Acre e Purus, Mons. Antonio Giulio M. Mattioli (muore nell'aprile 1962);
 - d) il p. Mario M. Zanella, in qualità di Amministratore apostolico dell'Aysén, essendo tornato in Italia nel 1958 il Vescovo del Vicariato apostolico dell'Aysén, Mons. Antonio M. Michelato.
3. Ecco la lettera del Card. Domenico Tardini del giorno 18 giugno 1959 ai Vescovi, Prelati e Superiori generali (*Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando. Series I (Antepreparatoria)*). Vol. II/1, p. X-XI):

PONTIFICIA COMMISSIO ANTEPRAEPARATORIA
PRO CONCILIO OECUMENICO

Prot. N. I C/59

E Civitate Vaticana, die 18 iunii 1959

Excellentissime Domine,

Pergratum mihi est significare Excellentiae Tuae Rev.mae Summum Pontificem Ioannem XXIII fel. regn. die 17 maii 1959, in Festo Pentecostes, instituisse Commissionem Antepreparatoriam pro futuro Concilio Oecumenico, cui Commissioni praesesse infrascripto honorificum est.

Desiderat in primis Augustus Pontifex cognoscere opiniones seu sententias atque colligere Consilia et vota Exc.morum Episcoporum atque Praelatorum, qui in Concilium Oecumenicum ex iure vocantur (can. 223): maximum enim Sanctitas Sua tribuit momentum sententiis, consiliis et votis eorum qui futuri Concilii Patres erunt: ea autem maximae extabunt utilitatis pro Concilii argumentis apparandis.

Rogo igitur enixe Excellentiam Tuam ut communicare faveas huic Pontificiae Commissioni, omni cum libertate et sinceritate, animadversiones, consilia et vota, quae pastoralis sollicitudo zelusque animarum Excellentiae Tuae suggerant circa res et argumenta quae in futuro Concilio tractari poterunt.

Huiusmodi res et argumenta respicere possunt sive quaedam doctrinae capita, sive disciplinam cleri et populi christiani, sive actuositatem multiplicis generis, quae hodie Ecclesia tenetur, sive negotia maioris momenti, quae eadem Ecclesia obire hodiernis debet temporibus, sive denique caeteras omnes res, quas Excellentiae Tuae exponere et enucleare visum fuerit.

In hoc labore conficiendo Excellentia Tua uti poterit, discreta quadam ratione, Consilio virorum ecclesiasticorum peritorum et prudentium.

Haec Pontificia Commissio veneranda cura plenoque obsequio ea omnia accipiet, quae Excellentiae Tuae visa fuerint Ecclesiae animarumque bono profutura.

Responsiones omnes lingua latina exarentur: easque velit Excellentia Tua mittere ad hanc Pontificiam Commissionem (Città del Vaticano)

quam primum, sed, si fieri potest, non ultra diem primam septembris currentis anni.

Interim impensos animi sensus ex corde profiteor Excellentiae Tuae, cui fausta quaeque a Domino adprecor

Excellentiae Tuae Rev.mae
add.mus
D. Card. TARDINI

A questa lettera risposero con i loro *vota*:

- a) Il padre Generale Alfonso M. Montà;
- b) Mons. Attilio M. Barneschi;
- c) Padre Mario M. Zanella.

Che cosa proposero?

Il p. Mario M. Zanella propose che si trattasse in Concilio della lingua volgare nell'uso liturgico, del dialogo ecumenico con i protestanti molto attivi in Sud America e della riconciliazione degli ex-preti.

Mons. Attilio Costantino M. Barneschi propose che venisse fissata in perpetuo la data della Pasqua, fosse abolita – almeno per quelle terre di missione – la legge del digiuno e dell'astinenza e si esaminasse il caso degli ex-preti.

Il p. Generale Alfonso M. Montà propose: che fosse riaffermata la verità sul purgatorio, il dogma della divina ispirazione dei libri sacri, la storicità del Pentateuco; che si ribadisse la gravità morale di osservare tutti i comandamenti, l'obbligo della recita quotidiana dell'Ufficio divino, il dovere religioso dell'ubbidienza ai superiori, e venissero riviste le norme che regolano i rapporti tra il clero secolare e quello religioso.

Nessuno dei tre Padri conciliari Servi di Maria propose che venisse trattato in Concilio un tema mariano.

2. DOCUMENTAZIONE

1

P. Alfonso M. Montà, Priore Generale O.S.M.

(Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando.
Series I. Vol. II/8, p. 112-114)

13

Rev.mi P. ALFONSI M. MONTÀ
Prioris Generalis Ordinis Servorum Mariae

Romae, 28 septembris 1959

Eminentissime Domine,

Tuae benignissimae sollicitationi mihi perlatae per epistolam diei 18 iulii currentis anni, haec respondenda humiliter exstimavi. Veniam tamen peto pro non parva morositate, officii mei occupationibus unice attribuenda. Haec ergo schematicae S. Oecumenici Concilii considerationi humiliter submitto:

1. Hisce postremis temporibus, sunt plures ex Theologorum numero, qui veritatem de Purgatorii existentia non esse «inter Dogmata fidei» adnumerandam insinuant; contra hanc opinionem desideratur ex parte Concilii Oecumenici renovata declaratio.

2. «Sacrae Scripturae studia» in maioribus Athenaeis – minime Instituto Biblico excepto – veluti rationalismo videntur infecta. Professores etenim ita se gerunt ut tantummodo evidentissimos errores in magisterio devitent. Tali modo alumni, novitate amantissimi, normas, a Leone Pp. XIII imperiturae memoriae usque ad Pium XII sanctae recordationis in hac gravi materia traditas, explicite spernentes, temerario ausu errores quosdam amplectuntur.

Necesse est proinde – praesertim ad Dogma de Divina Inspiratione et ad historicitatem Pentateuci tutanda, declarationes sanctissimas edere, poenas in transgressores efficaces comminando.

3. Quod ad vitam ducendam tum in presbyterali Ordine cum in religioso statu pertinet, haec de die in diem norma numerosiores asseclas facit: Caritas operit multitudinem peccatorum ... (caritas huiusmodi intelligitur caritas materialis, plerumque sine notabili sacrificio facta). Contra caritatem ita intellectam, tantummodo peccata mortalia continuo conclamantur; dum peccata contra alia Decalogi praecepta, sexto Legis Dei dictamine incluso, vel parvipenduntur vel omnino negantur. Relate ad hoc praeceptum moderni inclinantur admittere parvitatem materiae; hoc certo contra opinionem veterum Moralistarum hanc doctrinam negantium. Neminem latet hanc novam circa mores theoriam ad perniciosissimum «laxismum» vehementer animos ecclesiasticorum trabere.

4. Sunt, in praesens, plures, qui inter iuris peritos sese enumerant, qui non admittunt clericos «in sacris» constitutos, una cum professis votorum sollemnium amplius teneri, saltem sub gravi, ad Divini Officii recitationem. Plures iam – ob praedictam rationem – inveniuntur Presbyteri, praesertim Operibus Socialibus ex propria inclinatione addicti, qui legi recitationis quotidianae Breviarii amplius tranquilla conscientia – uti affirmant – non satisfaciunt. Oportet etiam circa hoc voluntatem Ecclesiae clare patefacere in proximi Concilii celebratione ita ut Divinum Officium recitantes confirmetur in hoc opere bono, dum e contra negligentes ab hac gravi removeantur culpa.

5. Pariter impraesentiarum adsunt haud pauci religiosi, qui fundamenta voti oboedientiae conantur evertere hoc falso ratiocinio: ius strictum semper cuique est, ita bono propriae personalitatis consulere ut nemini liceat personalitatem proximi nullimodo conculcare. De ista vero – ut ita dicam – conculcatione arbiter seu iudex tantummodo potest esse ipsum oboedientiae subiectum; cui

igitur recognosci revera debet plena potestas prius motiva oboedientiae agnoscendi, dein ponderandi ac denique admittendi aut reiciendi relativa praecepta oboedientiae prout haec rationabilia aut minus ei visa fuerint. Aperte haec non dicuntur contra oboedientiae votum, attamen «sicut anguis latet in herbis» ista, in monasteriis, abscondite sed perseveranter foventur.

6. Evidentissime relationes, seu «modus vivendi» inter duos Cleros magis magisque difficiles in dies evadunt cum detrimento caritatis et ideo cum damno spirituali Christifidelium ingenti.

Videntur haec esse sex difficultatum praefatarum capita:

a) Dignitas cleri saecularis ita diebus nostris extollitur ut ipsa «exemptioni» immemorabilis et sanctissima lex, in favorem Religiosorum merito concessa, a multis locorum Ordinariis, excludenda penitus censeatur.

b) Cum agitur de ecclesiasticis dignitatibus – praesertim de iis quae cum pinguibus redditibus, seu oeconomicis retributionibus coniunguntur – studiosa apparet voluntas, in pluribus Dioecesibus, Religiosos viros plerumque a praefactis dignitatibus arcendi.

c) Nimis Religiosorum obnoxia seu illis contraria videtur quoque illa theoria, quae in praxim hodie a Sacra Congregatione Concilii deducitur, qua de facto Religiosi praecise qua Religiosi, impediuntur acquirere proprietates, quae finitimae sunt Ecclesiis et aliis aedificiis paroecialibus, tam si paroecia religiosa sit ab antiquo «pleno iure» Religiosis concredita, quam si iisdem sit recenter concessa «ad normam canonum et ad nutum Sanctae Sedis». Hoc impedimentum ponitur, quasi a concessione acquirendi grave periculum procedat constituendi, supra quaedam immobilia ecclesiastica, taxarum in successionibus exonerationem, quemadmodum in civili legislatione accidit, ubi viget institutum illud iuridicum cui titulus «mano morta».

Quod ad Italiam Nationem attinet pernotum est, insuper, auxilia oeconomica, quae a Gubernio statuuntur, fere semper Episcopis

tradi, qui fragmenta tantummodo Religiosis, curae animarum addictis, concedunt.

d) Plerique exstant Exc.mi Archiepiscopi et Episcopi, qui duriuscule agunt cum Religiosorum Ordinariis, illos in occursibus, audientiis ac praesertim colloquiis parum existimantes, immo saepe mortificantes; quod cum iam religiosis subditis notum sit, gravissimum revera toti monasticae disciplinae detrimentum affert.

e) Nimia denique apud Ordinarios locorum adest facilitas cooptandi inter suos presbyteros necnon aliqua vice clericos religiosos, qui a variis Familiis ad Statum Perfectionis pertinentibus exeunt; quique hoc modo nimis facile eximuntur ab obligatione oboedientiae et a voto paupertatis in Religione emisso.

f) Cum hodie causae itinerum et translationum presbyterorum multiplicentur et variationes domiciliorum frequentiores, ita, evadant, conveniens esset si novae darentur normae pro obtinenda, faciliiori ac promptiori modo, iurisdictionem ad Christifidelium confessiones audiendas, praesertim cum laici parum intelligant huiusmodi limitationes.

Dum haec humiliter tibi, Eminentissime Domine, submitto, veniam peto ac Tuam benedictionem instanter exoptulo atque Eminentiae Tuae addictissimum me profiteor.

P. ALFONSUS M. MONTÀ
Prior Generalis Ordinis Servorum Mariae

2

Mons. Attilio M. Barneschi*Vescovo di Manzini*

(*Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando.*
Series I. Vol. II/5, p. 534-535).

4

Exc.mi P. D. ATILII C. M. BARNESCHI
Episcopi Bremersdorpensis (Bremersdorp)

Die 28 augusti 1959

Eminentia Reverendissima,

Communicationem tuam de proximo futuro Concilio Oecumenico cum gaudio simul et timore excepimus.

Cum gaudio, cum et nos bene noscamus quanti momenti et quantae utilitatis toti Ecclesiae profuturum.

Cum timore, cum et ipsi nos in tam dissita parte Continentis Africani munus missionariorum perficimus, vocemur ad nostram cooperationem dandam.

Ovibus gregis Christi augendis intenti, pugna nostra est contra superstitiones illas et tenebras, de quibus S. Paulus ad Ephesios scribit: *Quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem; sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum* (Eph. VI, 12).

Minus idoneos ergo nosmetipsos aestimamus ad agnoscendas et proponendas quaestiones tum doctrinales quam disciplinares quae in civilibus regionibus oriuntur et ab illis qui Theologiae studiis semper incumbunt aut vitam pastorem exercent nosci et proponi possunt.

Pauca tamen, quae a Missionariis huius Dioecesis una cum Episcopo adunatis, tamquam alicuius momenti visa sunt et proposita, Tuae Eminentiae Reverendissimae committimus ut illa, si Tibi digna comperta fuerint, futuro Oecumenico Concilio subiciantur.

Genibus provolutus et Sacram Purpuram osculando, Eminentiae
Tuae addictissimum me profiteor, in X. I.

ATILIUS C. M. BARNESCHI
Episcopus Bremersdorpensis

* * *

1. Solemnitas Paschatis in perpetuum prima aut secunda die Do-
minica mensis aprilis celebretur ita ut omnes solemnitates a Paschate
dependentes suis statutis Dominicis pariter in perpetuum celebrentur.

2. Aboleatur lex abstinentiae et ieiunii pro tota Ecclesia vel saltem
pro territoriis missionum, ubi compertum est aborigines maximas expe-
riri difficultates ad hanc legem observandam, sive pro defectu intelli-
gentiae gravitatis huius legis, sive potius causa paupertatis et generalis
miserrimae conditionis.

3. Examini subiciatur conditio illorum Sacerdotum, qui clericali sta-
tui valedicto et legaminibus illegitimis uxoris et prolis involuti, fidem
conservant et vitam christianam ducendam serio promittunt.

ATILIUS C. M. BARNESCHI
Episcopus Bremersdorpensis

3

P. Mario M. Zanella

Amministratore apostolico del Vicariato apostolico dell'Aysén
 (Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando.
 Series I. Vol. II/5, p. 534-535).

17

Rev.mi P. D. MARIUS M. ZANELLA
Administratoris Ap. Vicariatus Ap. Aysénensis (Aysén)

E Civitate Aysenense, 8 augusti 1959

Eminentissime Pater,

Dum Tibi valde congratulor, eo quod Sanctissimus Dominus Noster Praesidem Pontificiae Commissionis Antepreparatoriae pro Concilio Oecumenico Te nominavit, mihi, tamquam novissimo atque indignissimo consulto circa res et argumenta, quae in futuro Concilio tractari poterunt, gratum est Tibi notificare:

1) Ad fidelium negligentiam solitudinemque vitandam in sanctae Missae auditione et in cetera sacramenta suscipienda, psalmi oratione-sque omnes in vulgari lingua recitentur. Protestantes atque dissidentes magis ac magis inter adeptos suos consensum mihi colligere videntur, propter maiorem intelligentiam eorum liturgiae. Et hoc in locis missionum praesertim valet, ubi minister catholicus debita frequentia fideles suos invisendi atque liturgice praeparandi possibilitate caret.

2) Ut maiores rationes intentionesque obtineantur inter catholicos et dissidentes atque protestantes fratres, qui nobis in praedicando atque diffundendo uno eodemque evangelio nobis opponuntur, magna cum perturbatione fidelium, votum facio atque deprecor.

3) Utinam compluribus sacerdotibus, qui extra claustra morantur atque in saeculari statu reducti fuerunt, possibilitas cum sancta Matre Ecclesia se reconciliandi concedatur, videlicet ut sacramenta saltem recipere possint.

Salutat Te addictissimus in Domino filius

MARIUS M. ZANELLA
Administrator Ap. Vicariatus Ap. Aysénensis

II

LA FACOLTÀ TEOLOGICA «MARIANUM»

1. PRESENTAZIONE

1. La lettera della Pontificia Commissione Antepreparatoria

Il card. Domenico Tardini inviò a tutte le Università, Atenei e Facoltà ecclesiastiche «in Urbe et extra Urbem», una lettera circolare, nella quale esponeva le cose che aveva prima trattato a voce con i Rettori Maggiori di Roma. Ribadiva l'importanza che il Papa dava a questa consultazione, la varietà dei campi da indicare e trattare, l'attiva partecipazione delle istituzioni ecclesiastiche secondo la propria specifica competenza, il metodo con cui rispondere, la data ultima dell'invio delle risposte (fine aprile 1960). Ecco la lettera che inviò anche alla nostra Facoltà Teologica «Marianum» (*Acta et Documenta... Series I, vol. IV/1, p. XI-XII*):

PONTIFICIA COMMISSIO ANTEPRAEPARATORIA
PRO CONCILIO OECUMENICO

Prot. N. 2 C/59

E Civitate Vaticana, die 18 iulii 1959

Reverendissime Domine,

Probe compertum est Magnificentiae Tuae Rev.mae Summum Pontificem Ioannem XXIII fel. regn., die 17 maii 1959, in Festo Pentecostes, instituisse Commissionem Antepreparatoriam pro Concilio Oecumenico celebrando: cui Commissioni praeesse infrascripto honorificum est.

De rebus et argumentis, quae ad Ecclesiae utilitatem et animarum bonum maxime hodie pertinent, desiderat in primis Summus Pontifex cognoscere mentem et animum eorum qui ex iure futuri Concilii Patres erunt. At magnum quoque Sanctitas Sua tribuit momentum sententiis et votis necnon studiis et scientificis investigationibus Universitatum et Athenaeorum Ecclesiasticorum et Catholicorum, cum futuri Concilii Patribus haec lumini esse queant et adiumento.

Rogo igitur Magnificentiam Tuam ut, collatis consiliis atque consociatis studiis cum Facultatibus a Te dependentibus Magistris, exponas huic Commissioni quid videatur opportunius Concilii Patribus olim proponendum, quave scientifica ratione id possit expendi et enucleari, quibusve practis modis ad executionem perducatur.

Materiae, in quas studium feratur, variae esse possunt: dogmaticae in primis, biblicae, liturgicae, philosophicae, morales et iuridicae, pastorales, sociales etc. Agi quoque potest de disciplina cleri et populi christiani: de seminariis, de scholis, de actione catholica: de aliisque rebus quae Tibi videantur Ecclesiae animarumque bono profuturae. Attamen, ut evidens est, non omnes materiae neque omnia argumenta ab omnibus examini et studio subiciuntur: verum inter multa, ea seliget Magnificentia Tua quae cum maxime Ecclesiae prodesse existimantur tum etiam a Magistris Facultatibus a Te dependentibus melius et enucleatius tractari poterunt.

Studia et vota desiderantur brevia, clara, praecisa, conclusionem practicam demonstrantia et ad res exsequendas accommodata. Exarentur lingua latina et mittantur ad hanc Pontificiam Commissionem (Città del Vaticano) non ultra mensem aprilis sequentis anni 1960.

Interim impensos animi sensus ex corde profiteor Magnificentiae Tuae, cui fausta quaeque a Domino adprecor.

Magnificentiae Tuae Rev.mae
add.mus
D. CARD. TARDINI

2. La Facoltà Teologica «Marianum»

Eretta nel 1950, confermata definitivamente nel 1955 col titolo di «Marianum», la giovanissima Facoltà Teologica, che aveva già dato vita a un Istituto di Mariologia, accolse con entusiasmo la circolare del card. Tardini, e si pose subito all'opera. Nel corpo docente figuravano professori qualificati: Vincenzo M. Buffon, Salvatore M. Meo, Giuseppe M. Besutti, e specialmente Corrado M. Berti, animatore di molte iniziative della Facoltà. Era preside il p. Gabriele M. Roschini, noto in tutto il mondo per le sue pubblicazioni di mariologia.

I professori si misero subito al lavoro: da soli, o in gruppi, pensarono gli argomenti, li appuntarono, li scrissero su schede. Nei mesi di ottobre e di novembre 1959 furono così raccolte complessivamente 197 schede, che vennero catalogate sotto i seguenti lemmi: Concilio, Curia romana, Clero, Vita religiosa, Laici-Azione Cattolica, Dogmatica, Biblica, Culto e Liturgia (Liturgica-Messa-Messale), Pastoralia, Devotionalia, Ars sacra, Disciplinaria. Nel settore dogmatico, una sola scheda (D 59) proponeva un tema mariologico. Essa diceva:

«Elaborare una Costituzione dogmatica (che ancora non esiste) basata: 1. sulla parte (essenziale) che ha Maria Santissima nella fede e nella vita cristiana; 2. sulla filiale devozione che debbono nutrire i cristiani verso di Lei. Ridurre in sintesi quanto è stato insegnato nelle recenti Encicliche (da Pio IX a Giovanni XXIII)».

Sulla scorta di questo primo materiale, vennero formate quattro commissioni di studio: *Prima Commissione*: «De personis» (Professori: Andrea M. Dal Pino, Giuseppe M. Besutti, Pietro M. Lustrissimi); *Seconda Commissione*: Dogmatica e Biblica. (Professori: Vincenzo M. Buffon, Salvatore M. Meo, Licinio M. Peretto, Ermanno M. Toniolo); *Terza Commissione*: Liturgica e devozionale (Professori: Alessio M. Rossi, Giuliano M. Geppetti,

Ignazio M. Calabuig); *Quarta Commissione: Morale e giuridica* (Professori: Francesco M. Agostini, Luigi M. Sabbadin, Ubaldo M. Todeschini).

La Commissione per gli argomenti dommatici e biblici, facendo propria la proposta della scheda D59, avanzò la seguente mozione in tema mariano:

«Tenendo presente la natura della nostra Facoltà Teologica, la Commissione giudica quanto mai conveniente e lodevole convogliare tutte le energie nella elaborazione di una Costituzione dogmatica sulla Vergine Maria. I punti da trattarsi nella Costituzione potrebbero essere:

a) i privilegi mariani, con speciale riferimento a quelli che non hanno costituito ancora oggetto diretto di particolare insegnamento del Magistero Solenne;

b) il posto che spetta alla Vergine nella vita cristiana;

e) la legittimità della filiale devozione che i fedeli devono nutrire verso la Madre di Dio;

d) le caratteristiche della vera devozione, con esplicita riprovazione degli abusi che possono esporre i fedeli a deviazioni dottrinali e gettare il discredito sulla Chiesa da parte degli acattolici».

L'impegno di tutti i docenti del «Marianum» si concretizzò in una serie di «proposte», e in due «schemi» di costituzione: il primo sul Magistero della Chiesa cattolica, il secondo sulla Vergine Maria. Animatore e redattore capo di ambedue gli schemi fu il prof. p. Corrado M. Berti, specialista di metodologia teologica, profondo conoscitore dei Padri, del Magistero e delle Liturgie.

Tutto il materiale elaborato dai professori fu presentato a nome della Facoltà dal preside p. Gabriele M. Roschini e fu recapitato il 9 maggio 1960 alla Pontificia Commissione Antepreparatoria, la quale lo pubblicò sotto il titolo: *Facultas Theologica «Maria-*

num» negli *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando*, Series I, Volumen IV, Pars I/2, Typis Polyglottis Vaticanis 1961, p. 421-470.

Le proposte di carattere generale riguardavano: *le persone*: la formazione del clero, la scarsità del clero, l'abito talare, la formazione dei fratelli laici religiosi e delle suore, l'attività degli istituti religiosi femminili, le organizzazioni laiche cattoliche, le cattedre di scienze religiose, l'insegnamento catechistico; *la liturgia e la pietà*: revisione dei libri liturgici, direttorio liturgico, devozioni.

In particolare, però – come ho accennato – la commissione dogmatica e biblica della Facoltà preparò due “schemi” interi di costituzioni dogmatiche da sottoporre al Concilio, con testo completo e sovrabbondanza di note: il primo “schema” sul magistero ecclesiastico, col titolo: “*De catholicae Ecclesiae magisterio*”; il secondo schema – a noi ancor più caro – sulla beata Vergine Maria, col titolo: «*De Beata Maria Virgine eiusque cultu*».

Non ho finora appurato quale risonanza abbia avuto il nostro schema di costituzione dogmatica sul magistero ecclesiastico nella preparazione degli schemi presentati al Concilio dalla Pontificia Commissione Preparatoria; ho invece lungamente analizzato e mostrato quale influsso abbia esercitato il nostro “schema mariano” sulla futura costituzione dogmatica *De Beata Maria Virgine* presentata in Concilio il 23 novembre 1962, assieme allo schema *De Ecclesia*. Si veda il mio studio di 200 pagine, pubblicato sulla rivista *Marianum* dell'anno 1995.

Mi permetto solo di presentare, traducendola in lingua italiana, l'ossatura di questa nostra proposta di costituzione sulla B.V.M., redatta in prima persona dal p. Corrado M. Berti, con la collaborazione degli altri professori del gruppo dogmatico e biblico della Facoltà.

“LA BEATA VERGINE MARIA E IL SUO CULTO”

INTRODUZIONE (o *proemio*)

- a) breve rassegna dei dogmi e delle verità sulla Vergine Maria definite dal Magistero solenne, conciliare e pontificio, o proposte dal Magistero ordinario universale della Chiesa;
- b) intenzione del Concilio:
 - illuminare i fedeli circa la dottrina che la Chiesa professa su Maria;
 - promuoverne il culto.

PARTE DOTTRINALE

I. *La singolare missione della beata Vergine Maria*

- 1) Singolare *missione* della B. M. Vergine nella storia della salvezza, in quanto indissolubilmente e totalmente unita a Cristo Gesù, Uomo-Dio e Redentore, come Madre del Capo e del suo Corpo mistico;
- 2) unione voluta da Dio con un unico decreto di predestinazione, in tutto il compimento storico-salvifico, come appare dalle predizioni dell’A.T. e dagli episodi dei vangeli.

II. *I singolari privilegi della beata Vergine Maria*

- I *privilegi* concessi alla B. M. Vergine in vista della sua singolare missione di Madre di Dio, di Mediatrice e di Regina universale, sono singolari e avvolgono tutta la sua persona.
- Essi riguardano *l’inizio* della sua esistenza (Immacolata Concezione e grazia originale), *la sua vita* (maternità verginale, verginità nel parto e verginità perpetua, immunità da ogni anche minima colpa e santità consumata), e *il termine* della sua esistenza terrena (assunzione gloriosa al cielo).

PARTE CULTUALE-PRATICA

1. *Natura* del culto mariano.
2. Principali *atti* o espressioni del culto, testimoniati dalla Scrittura e dalla Tradizione:
 - venerazione;
 - invocazione;
 - amore filiale;
 - imitazione delle virtù di Maria.
3. *Utilità* del culto verso la Vergine Maria.
4. *Necessità* del culto mariano.
5. Varie *forme* di culto mariano approvate dalla Chiesa.

Questo “schema” organico e completo, suddiviso in due parti – una dottrinale, l’altra pratica – e corredato da moltissime note tratte specialmente del recente magistero pontificio, fu seguito dalla Commissione Preparatoria del Concilio, in particolare dal p. Carlo Balić dell’*Antonianum*, redattore del primo schema *De Beata*; e rimane come impostazione base anche nel capitolo VIII della *Lumen gentium*.

2. DOCUMENTAZIONE

Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando,
Series I, Volumen IV, Pars I/2,
Typis Polyglottis Vaticanis 1961, p. 421-470:

Facultas Theologica «Marianum».

1

PROPOSTE VARIE

(*Acta et Documenta...*, I, IV, I/2, p. 423-426)

I. DE PERSONIS

1. *Formazione del clero*

Non si constata nell'insieme una completa e generale applicazione delle norme emanate dalla S. Sede, tramite numerosi e recenti decreti, circa la formazione spirituale e culturale del clero secolare e regolare.

Ne deriva il perpetuarsi di numerosi inconvenienti. Sembra utile perciò che si richiami l'attenzione e si vigili maggiormente sulla stretta applicazione delle norme date e in particolare dei seguenti punti:

che i chierici conseguano convenienti titoli di studio, conformemente alle esigenze della rispettiva nazione;

che nella formazione dei giovani si tengano presenti le condizioni concrete nelle quali dovranno un giorno svolgere il loro ministero;

che i giovani sacerdoti, nelle loro prime esperienze pastorali siano paternamente, personalmente ed attentamente seguiti, sostenuti e corretti.

2. *Scarsità del clero*

Sostenere, poi vagliare e infine propagare tutte quelle iniziative che appaiono adatte ad ovviare alla scarsità del clero che si fa così angosciosamente sentire in certe zone della cristianità.

Mentre, da un lato, appare essenziale conservare la presenza del sacerdote «in loco» (parrocchia, missione ecc.), bisognerebbe ovviare ai pericoli dell'isolamento e rendere più efficace l'azione pastorale tramite la stretta collaborazione particolarmente tra sacerdoti.

Si favoriscano perciò tutte le forme di una certa «vita comune» tra membri del clero secolare, incontri, scambi ecc.; intensificare la collaborazione tra parroci vicini, tra clero secolare e regolare, tra clero e laicato cattolico; moltiplicare i «centri missionari» nelle zone spiritualmente «deprese».

Vedere anche in che misura si potrebbe trarre beneficio, particolarmente per le terre di missione, dalla restituzione di ordini maggiori o minori, inferiori al sacerdozio e non condizionati dal raggiungimento del medesimo.

3. *Abito talare*

Le condizioni di vita del sacerdote nella società odierna sembrano postulare un riesame della questione dell'abito ecclesiastico, con norme che vadano incontro alle necessità ma pongano un limite alla indisciplina:

nei paesi dove si è già soliti di non portare in pubblico l'abito talare, si vigili perchè dovunque si indossi l'abito stabilito per gli ecclesiastici;

nei paesi, invece, dove finora è stato possibile conservare l'abito talare sia in pubblico che in privato, si veda se non sia il caso di derogare in casi ben precisati (es. in moto, in montagna ecc.) a tale regola, stabilendo bene a quale divisa comune allora attenersi.

4. *Formazione dei fratelli laici religiosi e delle suore*

Sembra urgente che si impartiscano ormai, per i fratelli laici religiosi e per le suore di vita attiva, delle norme precise comuni relative ad assicurare un minimo soddisfacente di formazione cristiana (certi semplici laici appaiono spesso meglio formati e diretti che dei religiosi), religiosa, intellettuale e professionale (affinchè non si sentano in comunità degli inetti, dei menomati). Esempio: ciò che si è fatto per le monache claustrali con la «Sponsa Christi».

5. *Attività degli istituti religiosi femminili*

Nell'attività svolta da istituti femminili (ospedali, scuole, pensioni) si eviti:

di sottoporre a eccessivo lavoro le religiose con scapito del loro spirito e della loro salute;

di dare all'attività un'impostazione tale che lo scopo di interesse e di lucro sembri prevalere su quello apostolico, o che se ne tragga la conclusione che ci si consacra e ci si occupa più volentieri delle classi sociali più ricche o comunque più dotate.

6. *Organizzazioni laiche cattoliche*

Nelle organizzazioni laiche cattoliche, più che preoccuparsi di esteriorità formalistiche o di manifestazioni di massa (pure esse, talvolta, necessarie), si cerchi:

di portare progressivamente i membri ad una vita più integralmente cristiana, ad una più profonda cultura religiosa, alla collaborazione unitaria, umile ma anche impegnativa e responsabile nell'apostolato, particolarmente negli ambienti naturali di vita e di lavoro e in quelli più refrattari all'influsso del sacerdote.

7. *Cattedre di scienze religiose*

Tutto predisporre, particolarmente preparando personale specializzato, per addivenire dappertutto, nel più breve tempo possibile e con la massima serietà scientifica, alla istituzione di cattedre di scienze religiose cattoliche per laici presso gli Atenei civili.

8. *Insegnamento catechistico*

Affrettare l'aggiornamento catechistico, facendo tesoro dei risultati di esperienze locali e tenendo conto anche dei dati certi delle scienze psicologiche e pedagogiche. Dare norme o presentare manuali esemplari per facilitare tale aggiornamento dappertutto.

Preoccuparsi maggiormente della cultura religiosa dei giovani e degli adulti, specialmente uomini, praticanti o meno: in molti di essi, mentre tutto il resto si sviluppa, la cultura religiosa resta allo stadio «dell'infanzia». Utilizzare ampiamente per questo, oltre i mezzi tradizionali e sacri, anche quelli più moderni di educazione e propaganda popolare, come stampa (meglio curata, quella che già abbiamo, e forse più unificata), cinema, radio-televisione; evitare però, in tale uso, accuratamente (es. nelle sale cinematografiche parrocchiali) ogni finalità ed apparenza di carattere speculativo.

II. DE RE LITURGICA ET DEVOTIONALI

1. *Revisione dei libri liturgici*

Promessa, in parte attuata ed attesa da tutti, appare quanto mai desiderabile. Sembra però bene che tale revisione, estesa all'insieme dei libri liturgici, possa entrare globalmente in vigore, forse dopo un periodo di esperimento, per evitare gli inconvenienti che

deriverebbero – e in parte già constatati – da una parziale riforma del Breviario o dall'entrata in vigore, in tempi distinti, del Breviario e del Messale revisionati.

2. *Direttorio liturgico*

Per dare unità alle iniziative intese a rendere più attiva la partecipazione dei fedeli all'azione liturgica, si auspica la preparazione e pubblicazione di un «Direttorio-base», valevole ed obbligatorio per la Chiesa universale, che perfezioni tutta la legislazione in materia e che tenga anche conto dell'opportunità di inserire, almeno parzialmente, l'uso della lingua volgare, particolarmente nei riti liturgici con partecipazione di tutto il popolo cristiano. Tale Direttorio assicurerebbe l'unità di atteggiamento dei cristiani ai sacri riti dappertutto, faciliterebbe l'adattamento dei fedeli anche nei loro spostamenti e, per l'influsso vicendevole, porterebbe il flusso liturgico là dove ancora non si è fatto sentire.

3. *Devozioni*

In materia devozionale sembra innanzitutto necessario un maggior rigore nell'approvazione di forme devozionali, libretti vari, preghiere, immaginette, impedendo, con grande vantaggio della fede e della sana pietà del popolo, l'introduzione di formule prive di linguaggio conveniente, di sana e solida dottrina cattolica o atte a eccitare deprezzamento in chi, dall'esterno osservi, anche con interesse benevolo, le nostre manifestazioni di fede o di pietà.

In particolare si auspica che risplenda sempre meglio la dottrina cattolica della intercessione dei santi, della mediazione e distribuzione delle grazie da parte della Madre di Dio, di Cristo Mediatore, del Padre e della Trinità fonte di ogni grazia.

2

DE CATHOLICAE ECCLESIAE MAGISTERIO*(Acta et Documenta..., I, IV, I/2, p. 426-449)*

Catholicae Ecclesiae Magisterium, Apostolorum ac Nicaeno-Constantinopolitano Symbolo aliisque gravibus expressum documentis, a Pontificibus Summis atque ab Oecumenicis Conciliis saeculorum decursu latis, fidei regulam ¹ exstitisse atque exstare sollemne semper in Ecclesia Dei fuit.

Vix enim numerari queunt divi Ecclesiae Patres, seorsim vel in Synodos congregati, qui in eodem fidei Symbolo perficiendo, explanando, fideliter extendendo iugiter insudarunt, atque sancti Doctores qui illud tamquam fidei compendium extulerunt, eruditis commentariis ornare ac, ex ipsius veluti sinu, absconditos catholicae doctrinae thesauros incessabiliter deprompserunt. Quique omnes, Patres scilicet atque Doctores, ad errantes convincendos erroresque debellandos, quasi armis Symbolo usi sunt.²

Saeculis autem supervenientibus, Summi Pontifices atque Concilia, illa praesertim quae Oecumenica nuncupantur, veterem absolutamque ac perpetuam fidem, Symbolo expressam, ad christianae religionis augmentum atque ad insurgentium errorum monstra radicitus extirpanda, documentis paene innumeris ac multiformibus iterum asseruere ac pressius uberiusque exposuere,³ ita ut persuasum semper in Ecclesia Dei fuerit atque in dies pateat lucidius divinam ipsam Scripturam sacramque Traditionem nonnisi de Ecclesiae Matris ac Magistrae manibus esse sumendam atque duce et collustrante eiusdem Ecclesiae catholicae Magisterio interpretandam atque exponendam.⁴

Hac non obstante mira unitate et consensione, haud paucae vel leves, nostris etiam temporibus, dubietates advertuntur atque discrimina:

– in operibus quae ecclesiasticas disciplinas scientificè pertractant, et consequenter in lectionibus quae ad iuvenes, in sortem Domini vocatos, instituendos traduntur;⁵

– in catechismis aliisque libris in vulgus editis, ad pueros sive adultos catholica imbuendos doctrina concinnatis;

– in sacrorum oratorum sollemniori praedicatione atque in omnibus fere humilioris formae sermonibus;⁶

– tandem in tacito, sed eloquenti, animarum curatorum aliquando ancipiti se gerendi modo.

Dubietates istae atque recensita discrimina circa doctrinarum valorem (quam notam theologicam vocant) haud raro versantur, et circa moralem ac disciplinarem obligationem quam multiformes ecclesiastici Magisterii actus nati sunt inducere: Magisterii nempe scripti, Magisterii dumtaxat oralis, Magisterii demum quod tacitis tantum exprimitur actibus:

a) Magisterii scripti: dubitatio enim aliquando suboritur de cuiusdam documenti universim sumpti valore aut de quarundam maiorum ipsius sectionum (ex. gr. capitum et canonum) differenti auctoritate, vel de aliquarum assertionum aut terminorum pendere;

b) Magisterii tantum oralis: dubia item non raro proferuntur de quorundam sermonum, a Summo Pontifice aut ab Episcopis prolatorum, auctoritate, vel de nonnullarum iussionum, prohibitionum, consiliorum sive optatorum valore;

c) Magisterii taciti tantum actibus expressi: unde diversa sat frequenter advertitur valoris aestimatio de tacito quodam Summorum Pontificum aut Episcoporum, seorsim aut simul agentium, se gerendi modo.

Ideoque, ut praedictae dissipentur dubietates ac removeantur discrimina, necessarium aut consultum videtur ut sacrarum disciplinarum cultoribus ipsisque christifidelibus, clara, tuta atque efficacia tradantur principia ac normae ad omnium Magisterii ecclesiastici documentorum aliorumque actuum valorem accurate ponderandum, atque obligationis gradum adamussim statuendum.

Quod munus II huic Oecumenico Vaticano Concilio potissime videtur incumbere. Sicut enim sacrosancta Tridentina Synodus, attentis temporum exigentiis, suis dogmaticis sessionibus decretum de divinis Scripturis sacrisque Traditionibus quasi fundamentum praeiecit;⁷ ita et peropportunum videtur ut, huius nostri incerti temporis conditione suadente, Vaticana Synodus Constitutionibus suis documentum praemittat de multiformium Magisterii ecclesiastici actuum valore seu auctoritate.

Hoc et in ipsius Concilii Vaticani II bonum procul dubio verget: nam, talibus praeiactis principiis et normis, Synodi Patres facilius perspicient

quo modo in praecedentium Conciliorum decretis ponderandis atque in novis condendis incedendum sit. Quibus praestitis, ecclesiasticarum disciplinarum cultoribus ipsisque christifidelibus criteria non deerunt quorum ope Concilii Vaticani II Constitutionum tute expediteque auctoritatem percipient ac praecepta servabunt.

Haec autem principia et normae ex his, qui sequuntur, fontibus depromenda videntur:

a) ex nonnullis ipsius Magisterii ecclesiastici documentis, in quibus haec principia et normae explicite et ex professo asseruntur;⁸

b) ex iisdem aliisve Magisterii ecclesiastici textibus, in quibus praedicta principia et normae velut perlucent et insinuantur;⁹

c) ex omnibus illis etiam Magisterii ecclesiastici textibus et actibus, in quibus talia principia et normae certo quidem continentur, licet abscondite: nonnulli enim loci aut se gerendi modi explicari vix queunt, nisi talibus suppositis principiis ac normis.

Quorum principiorum ac normarum syllogen, quam collatis consiliis nos Facultatis Theologicae «Marianum» O.S.M. de Urbe Professores concinnandam curavimus, Commissioni cui a Summo Pontifice Ioanne XXIII fel. regn. Concilii adparandi munus fuit concreditum, ipsique Oecumenicae II Vaticanae Synodo, schematis ad instar, humillimo subiicimus animo.

PROOEMIUM

Aeternus Pater ac Supremus Magister, per Moysen et Prophetas, adveniente autem temporum plenitudine, ipsius Filii sui Iesu Christi atque Apostolorum ore, Spiritus Sancti afflante gratia, praeter alia solo etiam cognoscibilia rationis lumine, seipsum et aeterna suae voluntatis decreta, liberrimo ac misericordissimo suae pietatis consilio, humano generi revelare dignatus est.¹⁰

Quam revelationem, in divinis contentam Scripturis et divino-apostolicis Traditionibus, Ecclesiae Christi Sponsae fideliter custodiendam concredit atque infallibiliter interpretandam, promisso ei et collato

incessabiliter Spiritus Sancti numine ad idem fidei depositum sancte servandum atque in dies pressius uberiusque indefectibiliter declarandum.¹¹

Ecclesia autem, prout Dei filiam decet et Iesu Christi Sponsam, sicut divinae humiliter revelationis donum exceptit, ita et Spiritus Sancti iubar incessabiliter excipit, cuius virtute ac lumine mirabile fidei depositum sancte asservat, intactum de progenie in progeniem tradit, ac Magistrae ad instar fideliter interpretatur, pressius uberiusque proponit, ad fines usque orbis terrarum diffundendum curat, strenue defendit non semel sanguine effuso, contrariis erroribus damnatis atque protritit.¹²

Quibus in operationibus exercendis, sacrum Ecclesiae Dei residet Magisterium: quod in universale ac particulare distinguitur, subdistincto universali in extraordinarium (seu sollemne) et ordinarium, dum particulare nullimode extraordinarium (seu sollemne) esse queat at ordinarium dumtaxat.¹³

Ad dignoscendum autem singulis vicibus ac determinandum ad quam ex his Magisterii ecclesiastici distinctionibus documentum, textus aliusve actus pertineat, atque ad uniuscuiusque adamussim discernendum ac statuendum valorem seu auctoritatem, quatuor singulorum textuum aut actuum accurate investigandae sunt causae ac prae oculis semper habendae, nempe:

- I. Causa efficiens: id est auctor documenti aliusve actus Magisterii ecclesiastici;
- II. Causa materialis: fontes scilicet et obiectum documenti, loci vel actus;
- III. Causa formalis: videlicet forma seu modus quo ab auctore obiectum proponitur;
- IV. Causa finalis: nempe finis ac destinatio seu destinatarii.

Hinc in quatuor, praesens Constitutionis schema, dividitur partes.

I. DE DOCUMENTORUM ET ACTUUM MAGISTERII ECCLESIASTICI AUCTORIBUS.

(= De causa efficiente)

Auctores documentorum et actuum Magisterii ecclesiastici sex nu-

merantur, quorum hic est ordo: 1. Summus Pontifex; 2. Oecumenicum Concilium; 3. Concilium Plenarium; 4. Provinciale Concilium; 5. Conferentia Episcopalis; 6. Singuli Episcopi (locorum Ordinarii).

1. *Summus Pontifex*

Summus Pontifex dupliciter considerari potest:

a) Sive quatenus patris seu capitis et magistri munere fungitur universalis Ecclesiae, quodque exercet officium:

- vel solus, id est per seipsum,
- vel una cum Concilio Oecumenico,
- vel una cum Sacris Romanis Congregationibus seu per eas, ipso mandante, aut approbante, aut consulto, aut non explicite et singulis vicibus consulto,
- vel una cum particularibus, id est Plenariis aut Provincialibus Conciliis.¹⁴

b) Sive quatenus patris seu capitis seu pastoris munere fungitur suae Almae Urbis dioeceseos, quodque iterum exercet officium:

- vel solus seu per seipsum,
- vel una cum praedictae suae Almae Dioeceseos Synodo,
- vel demum una cum Urbis Vicariatu, seu per eum.¹⁵

2. *Concilium Oecumenicum*

Inter Ecclesiae Concilia illud Oecumenicum dicitur, quod Ecclesiam universalem repraesentat, quodque

a) vel Summus Pontifex convocat, per seipsum aut legatos regit, statim aut quodam interiecto temporis spatio approbat;¹⁶

b) vel, sicut anteaetis saeculis non semel accidit, alius catholicae Ecclesiae Episcopus aut ipse Imperator coegit, postmodum tamen unus aut plures e Romanis Pontificibus probaverunt.¹⁷

3. *Concilium Plenarium*

Scilicet plurium simul Provinciarum ecclesiasticarum Synodus.¹⁸

4. *Concilium Provinciale*

Nempe singularum Provinciarum ecclesiasticarum Synodus.¹⁸

5. *Conferentiae Episcopales*

Sive quae ad normam C.I.C. ¹⁹ congregantur sive quae maiori Episcoporum numero coalescunt vel ampliori facultate donantur.

6. *Singuli Episcopi*

Id est Ordinarii locorum:

- vel una cum propria cuiusque dioeceseos Synodo,
- vel soli,
- vel demum cum peculiari cuiusque dioeceseos Curia seu per eam.²⁰

Inter documentorum et actuum Magisterii ecclesiastici auctores, primum igitur locum Summus Pontifex et Concilium Oecumenicum tenet: hi duo tantum auctores supremum valoris seu auctoritatis attingunt apicem, atque infallibilem, ideoque irreformabilem, valent proferre sententiam.²¹ Nam:

1. *Summus Pontifex*, quatenus universalis Ecclesiae pater, caput et magister existit, atque ut talis agit, quadruplici saltem ex radice, infallibili Magisterii praerogativa pollet:

a) quia Christum repraesentat, et est eius supremus Vicarius: Christus autem est indefectibile Ecclesiae universalis Caput, invisibile qui-

dem, at quod Ecclesiam suam numquam relicturum, sed potius eidem ad finem usque saeculi affuturum se esse promisit;

b) quia est Petri Apostolorum Principis, in principatu successor, cui non caro et sanguis arcana revelavit, sed caelestis Pater, cuique amplissima clavium potestas fuit collata: ideoque illa Magisterii indefectibilitate pollet, in beato Petro sibi quoque collata;

c) quia Ecclesiae universae os exstat: qui ea profert atque decernit quae universalis Ecclesia infallibiliter credit ac docet, illa indefectibilitate quae ipsi universali Ecclesiae provenit eo quod Christo indefectibili indissolubiliter sit iuncta ut corpus divino Capiti, ut Sponsa divino Sponso, eiusque perfundatur, illustretur ac dirigatur veritatis Spiritu;

d) quia omnibus hisce de causis, specialissima ac personali Spiritus Sancti adsistentia donatur.²²

2. *Oecumenicum Concilium*, cum tale revera est, videlicet cum legitime est convocatum, celebratum atque adprobatum, et cum ut tale reapse agit, triplici saltem ex capite, infallibilitatis praerogativa decoratur:

a) quia praeside aut approbante Summo Pontifice, concors universae Ecclesiae Episcoporum loquitur coetus, in quos apostolica ligandi ac solvendi defluxit potestas, quos Spiritus Sanctus posuit regere familiam Dei, quibusque ut regentibus ita et peculiariter assistit docentibus;

b) quia universalem Ecclesiam, indefectibilitate praeditam (cf. supra, l c) repraesentat, illiusque os exstat;

c) quia pariter hisce de causis, specialissima ac veluti collegiali Spiritus Sancti adsistentia munitur.²³

1-2. Eo autem quod, praedictis de causis atque rationibus, Pontificem Summum Conciliumve Oecumenicum dixerimus infallibilitatis dote gaudere, nemini inferre licebit universas indiscriminatim harum summarum auctoritatum sententias indefectibilitatis praerogativa polere, cum ad oraculum falli nescium ferendum non tantum auctoritas in Ecclesia Dei summa necessario requiratur, sed item necessario et materia suprema (scilicet revelata) et forma excellentissima (videlicet definitio vel dogmaticus canon) et finis altissimus ac destinatio universalis

(nempe ad omnem Dei Ecclesiam), ut infra, suis locis, accurate exponetur.

Unde quae a Summo Pontifice vel a Concilio Oecumenico proferruntur, si reapse revelata non sunt, non definiuntur nec ad totam Ecclesiam destinantur, infallibilitatis atque irreformabilitatis caractere carent. Nihilominus ab omnibus, ad quos diriguntur, saltem filialis in Dei familia subiectionis titulo religiose sunt suscipienda.²⁴

3-6. *Cetera quatuor* auctorum capita, scilicet Concilium plenum, Concilium provinciale, Conferentiae episcopales, singuli Episcopi (sive soli sive etiam cum propriae dioecesis Synodo), in seipsis infallibilitatis dote non gaudent. Nihilominus pariter ipsorum decreta, ab iis ad quos spectant, humiliter tenenda sunt.²⁵

II. DE DOCUMENTORUM ET ACTUUM MAGISTERII ECCLESIASTICI MATERIA, SEU DE EORUNDEM FONTIBUS ET OBIECTO.

(= De causa materiali)

Magisterii ecclesiastici documenta et actus, sicut et quilibet alii textus atque sermones, hauriuntur et pendent a fontibus ac circa obiectum quoddam versantur.

Proinde, ut valor materiae eorundem documentorum et actuum valeat aestimari, seu ut ipsorum dimetiatur auctoritas sub respectu materiae, erit spectandus ac ponderandus:

- A) Ipsorum fontium valor, attento etiam modo seu methodo qua a documentorum et actuum auctoribus adhibiti seu pertractati fuere;
- B) Obiecti valor circa quod singula documenta (eorumque sectiones) et actus versantur, perspecto etiam modo seu methodo qua fuit exhibitum.

A) *Valor fontium, ex quibus Magisterii ecclesiastici documenta et actus depromuntur*

Elenchus et scala valoris fontium, a maiori ad minus, illa statui posse videtur quae sequitur:

1. Utriusque Foederis divina Scriptura.
2. Magisterii ecclesiastici universalis documenta, sive Pontificum sint sive Conciliorum:
 - a) Magisterii universalis extraordinarii;
 - b) Magisterii universalis ordinarii.
3. Liturgia universalis. Prex liturgica vere universalis, nulla est nisi oratio dominica «Pater Noster». Hic igitur, Liturgiae stricte universalis nomine, illa veniunt omnia, sive litteram spectent sive spiritum, in quibus, non obstante rituum ac linguarum discrimine, universa convenit Ecclesia, Orientalis scilicet simul et Occidentalis.
4. Universorum, seu moraliter unanimis Patrum consensus.
5. Consensus catholicae Ecclesiae.
6. Documenta et actus Magisterii ecclesiastici particularis ordinarii:
 - a) Pontificii: scilicet a Summo Pontifice quidem lata, at non prout munere fungitur pastoris universalis Ecclesiae (ex. gr. in Romanis Synodis);
 - b) Conciliaris: scilicet Conciliorum Oecumenicorum (in documentis particularibus), Synodorum plenariorum ac provincialium;
 - c) simpliciter Episcopalis: scilicet episcopales Conferentiae aut singuli Episcopi documenta quaedam aut actus ferentes.
7. Liturgiae particulares, attento uniuscuiusque valore seu auctoritate, decernenda spectatis singularum sinceritate ac profunditate doctrinae, antiquitate, ac per terrarum orbem diffusionem et ex parte ipsius Magisterii ecclesiastici supremi approbatione.
8. Sanctorum Patrum turmae, vel singuli sancti Patres, aut antiquiores Ecclesiae Scriptores, attenta, sive pro praedictis agminibus sive pro singulis Patribus aut Scriptoribus, illa auctoritate quam ipsis Ecclesia Dei tribuere consuevit.
9. Sanctorum Doctorum, qui post Patrum aevum florere, moraliter unanimis consensus.
10. Moraliter unanimis Theologorum consensus.
11. Sanctorum Doctorum coetus aut Doctores singuli, perspecta auctoritate quam illis tribuit Ecclesia.

12. Theologorum acies aut singuli Theologi, auctoritate considerata quam ipsis forte recognoscit Ecclesia, vel saltem attenta ipsorum catholicitate ac soliditate doctrinae, profunditate, originalitate atque influxu.

13. Sanctorum scripta, criterio ponderanda de quo sub praecedenti n. 12.

14. Eorum scripta qui charismatum donis decorati videntur, aestimanda criterio de quo sub n. 12.

15. Piorum scriptorum opera, pariter supra memorata iudicanda criterio.

16. Sensus fidelium.

17. Generis humani consensus.

18. Veri nominis philosophia, scientiae, artes: quarum valor si divinae et catholicae fidei adversentur nullus est; eo autem crescit quo perfectius verum bonumque expriment ac promovent, fidei divinae et catholicae famulantur eamque illustrent ac extollunt.

19. Popularia effata, qua mensura de eis dici recte queat: «Vox populi, vox Dei».²⁶

Hos inter omnes fontes, potissimum locum tenent divinitus inspiratae Scripturae ac divino-apostolicae Traditiones, sive scriptae sive non scriptae.

Divino-apostolicae autem Traditiones, ut plurimum, vel in antiquorum Patrum Conciliorumque scriptis, vel in sacrarum Liturgiarum vetustissimis monumentis continentur; non semel autem, quorundam saeculorum decursu, velut in Ecclesiae visceribus oclusae et custoditae manent et in perspicuo ponuntur non nisi pedetentim, tempore ac modo divinitus praestitutis, Spiritu Sancto collustrante et humano ingenio studiisque cooperantibus.²⁷

Sub respectu igitur fontium adhibitorum, potioris auctoritatis illud Magisterii ecclesiastici documentum aut actus erit:

a) quod maioris valoris utitur fontibus, et quidem;

b) iuxta incorruptum aut fideliter restitutum originale textum, aut saltem accuratas versiones quae textus originalis spiritum quoque adhaerentissimè exhibeant;

c) et fontibus utatur, seu eas exhibeat, iuxta omnes rectae methodi scientificae regulas.

Animadvertendum tamen, hanc valoris scalam, quae undeviginti numeris seu gradibus constat, non in omnibus immutabilem esse: immo ut fontium valor seu auctoritas ponderetur numerorum a 6 ad 19, res singulis vicibus erunt accurate spectandae: sic, ex .gr., causalitatis principium, a sana philosophia (n. 18) assertum, consentiente etiam generis humani universalitate (n. 17), maiori auctoritate pollere dicendum erit, quam hypotheses quaedam, licet solidae, a spectabili etiam Theologorum coetu (n. 12) propositae.

B) *Valor obiecti, circa quod singula Magisterii ecclesiastici documenta (eorumque sectiones) et actus versantur*

Ut autem adamussim, ex parte materiae, valor seu auctoritas documentorum et actuum Magisterii ecclesiastici determinari queat, necessarium profecto est ut ipsorum documentorum (eorumque singularum sectionum) et actuum pondus statuatur, attenta materia de qua agunt seu obiecto circa quod versantur.

Scala autem valoris materiae sive obiecti, a maiori ad minus, illa esse videtur quae sequitur:

1. Deus ipse, attenta ipsius naturae unitate vel Personarum Trinitate.
2. Filius Dei Iesus Christus, illis omnibus perspectis quae eiusdem sanctissimam respiciunt Humanitatem.
3. Dei relationes cum universo creationis opere (de creatione, providentia, etc.).
4. Deipara Virgo Maria.
5. Sancti Angeli.
- 6-8. Sancta Dei Ecclesia:
 - 6) Ecclesia caeli, seu triumphans;
 - 7) Ecclesia Purgatorii;
 - 8) Ecclesia terrae, seu militans.
9. Universum hominum genus.

10. Ceterarum creaturarum universitas.

11. Infernus eiusque habitatores, sive daemones sive damnati.²⁸

Circa quae, tria accurate animadvertenda sunt:

a) Ad singula ex undecim his obiectis referantur quae unicuique sunt propria. Sic, ex. gr., quae Beatae Mariae Virginis Mediationem aut Corredemptionem spectant, ad n. 4, qui Deiparam considerat, sunt referenda.

b) Item, plura obiecta seu doctrinae non ad unum tantum sed ad plures ex illis numeris reduci possunt. Ex. gr., sacrosanctum Eucharisticum Sacrificium ac septem maiora Ecclesiae Sacramenta, sive ad Christi Humanitatem (n. 2) sive ad Ecclesiam (nn. 6-8) etc. referri queunt, aliquoties ad libitum, ut plurimum vero considerata re de qua agitur.

c) Tandem, quaedam ex praedictis materiis, per numeros memoratos expressis, attento respectu sub quo materia ipsa spectatur, anteponi vel postponi possunt. Ita, ex. gr., infernarum poenarum aeternitas (n. 11), attento salutari influxu quem in terricolos nata est exercere, sub respectu materiae magis aestimanda erit quam sacramentale illud quo poenitentium cervices consperguntur cinere, quodque ad Ecclesiam refertur (n. 8).

III. DE MODO SEU FORMA QUA IN MAGISTERII ECCLESIASTICI DOCUMENTIS MATERIA SEU DOCTRINA PROPONITUR

(= De causa formali)

Hi, de quibus agitur, modi seu formae ad quinque reduci queunt:

1. Sollemne iudicium (seu definitio et canon); 2. Declaratio; 3. Expositio;
4. Simplex enuntiatio; 5. Reassumptio.

1. *Sollemne iudicium*

Sollemne iudicium vel definitione fertur vel canone.

a) Definitio autem triplici modo exprimi consuevit:

- Symbolo, seu fidei professione (scilicet Symbolo Apostolorum et Nicaeno-Costantinopolitano);
- Pontificia definitione, quae ex cathedra profertur;
- Conciliari definitione, scilicet in Concilio Oecumenico pronuntiata.

Inter fidei Symbola et definitiones praedictas a Summis Pontificibus vel ab Oecumenicis Concilii latis, hoc viget discrimen, quod fidei Symbolum brevissime summarum veritatum revelatarum ac definitarum generalem exhibet syllogen, dum e contra definitiones particularem quendam doctrinae aspectum seu argumentum summa auctoritate proponunt.²⁹

b) Canone etiam, quo sub forma anathematis doctrina exhibetur aut error damnatur, sollemne ab Ecclesia fertur iudicium.

Canonibus autem sollemne ferri iudicium inde saltem a Tridentino Concilio certum est, ut praevis disceptationibus patet ad eiusdem Synodi decretum de Sanctissimae Eucharistiae Sacramento.³⁰

Nihilominus prudentia exigit ut, ad doctrinae valorem canone expressae ponderandum, singulis accurate spectentur casus, attento speciatim an proposita materia talis sit (in fidei scilicet deposito contenta), quae sub forma exhiberi queat iudicii sollemnis, ideoque infallibilis et irreformabilis.³¹

*Characteres peculiare*s sollemnis iudicii sunt:

a) Uni ipsi propria atque excellens sollemnitas formae, seu modi quo doctrina proponitur aut error damnatur. Qua sollemnitate formae seu modi, doctrina definita aut damnata supra ceteras eiusdem documenti partes manifeste eminet; quaeque praecipua pars non raro terminis introducitur quibus valoris excellentia significatur et in qua insuper persollemnes inveniuntur voces, quae sunt: «credo» vel «credimus», «definimus» vel «definimus», «haereticus est», «anathematizamus» vel «anathema sit», etc.³²

b) Materia e divinae revelationis fontibus hausta, et quidem hoc potissimum ordine:

- in primis et semper, si possibile sit, e divinis deprompta Scripturis;

- insuper, vel deficiente Scriptura, e divino-apostolica Traditione scripta;
 - tandem, vel praedictis duobus deficientibus fontibus, e divino-apostolica Traditione orali.
- c) Praedicta autem materia, e suprascriptis fontibus desumpta, circa veritates aut facta ad fidem moresve pertinentia versatur.
- d) Quaeque praecise ut veritates et facta divinitus revelata ac proinde credenda proponuntur.³³
- e) Intentio, quae in definitionum et canonum textu vel manifeste asseritur vel sufficienti innotescit claritate, est voluntas ferendi de illa re sollemne, irreformabile ac perpetuum iudicium, scilicet:
- fidei veritatem aut factum statuendi;
 - errorum monstra stirpitibus convellendi; exterminandi nempe graviora illa errata quae fidei catholicae bonisque adversantur moribus, ac proinde multorum salutem in discrimen vertunt.³⁴
- f) Stylus, qui in definitionibus atque canonibus advertitur, magis ex politus ac pressus est, singulis etiam verbis accurate selectis.³⁵
- g) Destinatio amplissima est: ad universam quippe diriguntur Dei Ecclesiam, toto terrarum orbe diffusam.
- h) Si tandem non ipsi tantum definitionum aut canonum inspiciantur textus qui promulgati fuere, sed disceptationes praeviae ac praecedentia *schemata*, haud raro patebit:
- singula definitionum vel canonum verba, ab ipsis aliquando Summis Pontificibus, ab Oecumenicorum Conciliorum Patribus et a Commissionum Pontificalium membris non tantum fuisse accurate, ut dictum est, selecta, at insuper electa post studium saepe diuturnum, disceptationes multas, repetita tentamina, mutam deliberationem;
 - item patebit, deputatos ad paranda Magisterii ecclesiastici documenta nonnisi e fontibus divina aut catholica auctoritate pollebentibus doctrinam proponendam haurire decrevisse ac de facto deprompsisse: nempe a divinis Scripturis, a divino-apostolicis Traditionibus, a Pontificum vel Conciliorum actis et ab aliis textibus consensum catholicae Ecclesiae experimentibus;

- nullum insuper e sanctis Ecclesiae Patribus ferire voluisse, aliquando in hunc finem definitionibus aut canonibus studiose et multo labore confectis;
- nullam theologicam scholam, ex iis quae inter se libere pugnant, amplecti voluisse;
- nonnisi ergo tutissima ac certissima eligere ac proponere voluisse: unde saepe advertitur plura elementa, quae in pontificalium documentorum vel Oecumenicorum Conciliorum parte declarativa aut expositiva prostant, in eorundem definitionibus aut canonibus prorsus desiderari.³⁶

2. *Declaratio*

Sollemnis vel simplex declaratio, post definitionem aut canonem, est potissimus res proponendi modus, qui in ecclesiastici Magisterii documentis advertitur.

a) Declaratio autem triplici de causa ac sub triplici *forma* ut plurimum fertur. Ideoque reponitur:

- aut in authentica locorum Sacrae Scripturae vel Traditionis *interpretatione*;³⁷
- aut in iis *clarificandis* quae obscura sunt;
- aut in iis maiore luce *illustrandis*, quae minus clara videntur.³⁸

b) Declaratio, ut plurimum, *verba* secumfert: «declarat» vel «declaramus»; «docet» vel «docemus» et similia.

c) Declarationes multo minorem prae se ferunt sollemnitatem quam definitiones, de quibus supra.³⁹

d) Quae reprobanda vel damnanda, mitioribus terminis, quam quae in definitionibus vel canonibus occurrunt, mulctantur.⁴⁰

e) Declarationis materia seu obiectum non unice ad revelatam doctrinam coarctatur, sed et ad doctrinam extenditur cum revelatis veritatibus connexam; et hoc vel quia ex ipsis derivat, vel quia cum ipsis utcumque exhibet cognationem.⁴¹

f) Media quibus Magisterii ecclesiastici auctores utuntur ad declarandam doctrinam desumuntur:

- vel e revelatis fontibus;
- vel e consensu totius Ecclesiae;
- vel e consensu notabilis ac potioris eiusdem Ecclesiae partis (Liturgiarum, Patrum, Doctorum, Theologorum, etc.);
- vel e sanae philosophiae, aliarumque veri nominis scientiarum et artium, doctrina;
- vel tandem ex ipso sensu communi.⁴²

g) Dein advertendum, declarationem, sub destinationis seu destinatiorum respectu, non necessario et semper ad universam Ecclesiam dirigi toto terrarum orbe dispersam.⁴³

3. *Expositio*

Expositionis nomine, simplex intelligitur propositio doctrinae:

- sive revelatae,
- sive cum revelatione utcumque connexae,
- sive quae circumfertur communiter, et quidem: vel semper saeculorum decursu, vel aliquamdiu; etc.⁴⁴

4. *Simplex enuntiatio*

Simplicis enuntiationis nomine, singulae veniunt assertiones vel rerum elenchi. Ita, ex. gr., septem Sacramentorum elenchus, qui in Concilii Fiorentini Decreto pro Armenis recensetur.

5. *Reassumptio*

Reassumptio, tandem, tunc verificatur cum pontificium vel conciliare subsequens documentum, in proprium textum praecedentes quosdam introducit Magisterii ecclesiastici fontiumque locos, et hoc:

- aliquando ad litteram,⁴⁵
- aliquando quibusdam immutationibus inductis,⁴⁶
- aliquando praecedentem locum ad compendium redigendo.⁴⁷

Praecedentis loci in subsequens Ecclesiae documentum introducti valor diiudicandus est attento tum fonte tum praesertim novo documento

in quo inseritur: aliquando enim subsequens documentum confert loco reassumpto novam interpretationem et auctoritatem.

Hos circa quinque modos, in documentis Magisterii ecclesiastici res proponendi, tria animadvertenda sunt:

a) In unoquoque Magisterii ecclesiastici documento doctrina, ut plurimum, multiplici exhibetur forma: immo in sollemnioribus nonnullis, ut in documentis quibus Immaculatus Deiparae Conceptus, Summi Pontificis Primatus ac Beatissimae Virginis Assumptio infallibili sancita fuere oraculo, forma intervenit sive definitionis, sive declarationis, sive expositionis, sive enuntiationis, sive tandem reassumptionis. Unde, antequam documenti alicuius, universim inspecti, statuatur auctoritas, singularum eiusdem partium accurate dimetiendus est valor.

b) Valoris seu auctoritatis vertex in definitione reponitur aut in canone quo, anathemate adiecto, errantes erroresve plectuntur.

- Ad eam enim, vel hunc, ferenda supremam Ecclesiae auctoritatem interesse necesse est, Summum scilicet Pontificem Conciliumve Oecumenicum.
- Ad eam, item, conflandam, nulla valet materia nisi revelata divinitus, adeoque in scrinio supernae revelationis contenta: tali continentia quae aut historicis (fontium scilicet) pateat seu comprobetur argumentis, aut cuius fidem praestet universae Ecclesiae auctoritas infallibilitate praeditae.⁴⁸
- Nec praetereundum, sub ipsius formae seu modi respectu, rem nullam sollemniter definitam intelligi, nisi id manifeste constiterit.⁴⁹
- Tandem sub destinationis respectu ideo in definitionibus et canonibus valoris apex attingitur, quia nulla fertur definitio nullusque canon nisi ad universam dirigatur Ecclesiam.⁵⁰

Quia, ergo, valoris seu auctoritatis culmen, ex parte formae seu modi in definitionibus reponitur vel in dogmatico canone, *secundum* valoris gradum declaratio occupat, *tertium* expositio, *quartum* enuntiatio, *novissimum* vero simplex reassumptio.

c) Si ergo universim documentum quoddam spectetur, illud valoris apicem attigisse dicendum erit, in quo sollemnis quoque includitur de-

finitio, vel cuius doctrinae pars anathematis comminatione concluditur; licet aliae eiusdem documenti sectiones vel loci ad praedictum auctoritatis cacumen nullimode valeant pertingere.

Post documentum quo definitio aut anathematismus fertur, illud, universim inspectum, *potioris* valoris occupat gradum quod declarationem et praesertim sollemnem declarationem includit, et signanter quod totaliter aut abundanter in doctrinae declaratione reponitur, etiamsi ceterae omnes eiusdem documenti sectiones aut assertiones multo minoris sint auctoritatis, scilicet vel expositio, vel enuntiatio, vel reassumptio.

IV. DE DOCUMENTORUM MAGISTERII ECCLESIASTICI FINE AC DESTINATIONE.

(= De causa finali)

Sub unica causae finalis nomenclatura, duo comprehenduntur, scilicet documentorum Magisterii ecclesiastici finis ac destinatio: 1. finis, quem auctores documentorum ac documenta ipsa sibi praestituunt attingendum; 2. destinatio seu destinantarii, ad quam seu ad quos ipsi diriguntur textus.

1. *Finis*

Documentorum Magisterii ecclesiastici finis numeratur *triplex*: Deus (et Coelites), Ecclesia, humanum genus, videlicet:

a) *Dei* gloria, Christi gloria, Deiparae Virginis Sanctorumque gloria seu honor, per documenta ipsa (seu definitiones aut declarationes et assertiones etc. in ipsis latas vel contentas) simpliciter seu perfectius attingenda sive in dies promovenda.

b) Universalis *Ecclesiae*, aut partis eiusdem Ecclesiae, bonum spirituale aut materiale etiam (ad spirituale tamen ordinatum), vel simpliciter aut perfectius attingendum vel in dies provehendum.

c) Ipsum *generis humani* bonum et salus aeterna, custodienda, complananda, attingenda, promovenda.⁵¹

2. *Destinatio*

Documentorum tandem Magisterii ecclesiastici destinatio recensetur *duplex*: Ecclesia videlicet atque humanum genus.

a) *Ecclesia*. Magisterii ecclesiastici documentum fere semper ad ipsam dirigitur Ecclesiam, attamen:

- vel ad Ecclesiam universalem, stricto sensu, scilicet toto terrarum orbe dispersam (Orientalem videlicet simul et Occidentalem);⁵²
- vel ad alterutram eiusdem partem, Orientalem nempe vel Occidentalem;⁵³
- vel ad quandam Ecclesiae portionem, quae peculiari Deum adprecatur ritu (ex. gr., ad fideles ritus romani aut byzantini);
- vel ad peculiarem quandam in Dei Ecclesia coetum: ex. gr. ad S. R. E. Cardinales, ad Episcopos, ad saecularem vel regularem clerum, ad quandam Ordinem aliudve religiosum Institutum, ad Actionis catholicae aliarumve laicorum societatum agmina, etc.
- vel tandem ad unam alteramve Ecclesiae personam: ex. gr. ad praelatum aut virum quandam egregium de Ecclesia optime meritum, etc.

b) *Humanum genus*. Unum alterumve Magisterii ecclesiastici documentum aliquoties, insuper, non tantum ad Dei Ecclesiam dirigitur, sed et ad ipsum humanum genus; hoc sensu quatenus:

- vel de re agit quae non solum Ecclesiae asseclas sed et universos terram incolentes respicit;⁵⁴
- vel indiscriminatim ad coetum dirigitur in quo catholicis miscentur fratres separati ipsive hebraei atque pagani.⁵⁵

Dirigi autem potest:

- vel ad universum humanum genus;
- vel ad quasdam maiores eiusdem partes, Continentes videlicet aut nationes;
- vel ad quosdam peculiare coetus: ex. gr. ad scientiarum quarundam vel artium cultores, etc.;

– vel tandem ad aliquas particulares personas: ex. gr. ad nationis moderatorem, ad personam gravi quadam calamitate percussam, etc.

Attenta, ergo, causae finalis consideratione, fine videlicet atque destinatione, documentum illud eo maiori gaudebit valore seu auctoritate quo:

- a) ad *altiore*m nobilioresque dirigatur finem, inter praestitutos, attingendum vel promovendum;
- b) ad *ampliore*m ac *potiore*m destinatur Ecclesiae ipsiusque generis humani partem;
- c) et characterem, sub durationis respectu, *perpetuum* praesertim, vel diuturnum et non simpliciter transeuntem.

Ideoque, ceteris paribus, sub finis destinationisque respectu, illud erit potissimum Ecclesiae Magisterii documentum, quod maxime ipsius Dei (in Unitate vel Trinitate inspecti) gloriam attingit vel promovet, quodque ad totam Dei Ecclesiam dirigatur, atque ad universos extenditur terrae incolas. Quo finis altitudo et nobilitas, quo destinatum amplitudo decrescit, eo documentum valor minuitur.

EPILOGUS

Ex omnibus hucusque expositis sponte fluit aut confirmatur *generale criterium* ponderandi valoris seu auctoritatis dimetiendae alicuius documentum Magisterii ecclesiastici vel sectionum eiusdem vel assertionis cuiuscumque in eo contentae:

1. Cum quis praedictum valorem aggreditur aestimandum documentum vel sectionis vel assertionis, quatuor causas aspiciat oportet, nempe:

- a) efficientem, seu auctorem;
- b) materialem, seu fontes (attento etiam modo quo adhibiti fuerunt) et obiecto, (considerata quoque ratione qua fuit exhibitum);
- c) formalem, seu modum quo doctrina proposita fuit aut condemnata;
- d) finalem, videlicet finem ac destinationem.

2. Quo maior est valor seu auctoritas alicuius ex his quatuor causis, eo maior est valor seu auctoritas documenti vel partis vel assertionis sub illius causae respectu, seu partialiter, seu secundum quid; et, vicissim, qua minor, eo minor.

3. Quo maior est valor seu auctoritas omnium simul harum quatuor causarum simul inspectarum, eo maior est valor seu auctoritas illius documenti, vel partis, vel affirmationis, sub omnium quatuor causarum respectu, scilicet in universum seu simpliciter; et, vicissim, quo minor, eo minor.

* * *

Quae omnia clariora fient, allatis nonnullis exemplis; quibus abstracta principia concrete applicata ostendentur:

1. Documentum a Summo Pontifice Pio XII latum, de Ordinum maiorum elementis constitutivis, sub Apostolicae Constitutionis forma redactum, directe ad Occidentalem ritum romani Ecclesiam destinatum:

a) ratione causae efficientis seu auctoris, qui est Summus Pontifex in quantum Orbis et non tantum Urbis Episcopus, valoris seu auctoritatis attingit apicem;

b) ratione causae materialis:

- inspectis fontibus et modo qua adhibiti fuere, praedictum documentum summa auctoritate gaudere dicendum est, cum accuratissime e revelatione fuerit haustum, partim in divinis Scripturis, partim in divino-apostolicis Traditionibus asservata;
- considerato obiecto, cum non circa Deum Unum vel Trinum sed circa Ordinis Sacramentum versetur, non primum valoris attingit gradum, sed vel secundum (Sacramenta enim cum Christo auctore nectuntur, et maxime Ordo, qui cum Summo et Aeterno strictius sociat Sacerdote), vel octavum (Sacramenta namque ad Ecclesiam militantem referuntur);

c) ratione item causae formalis seu modi, cum nullam novam definitionem pronuntiet, haec Constitutio deficit a valoris culmine, licet secundum auctoritatis gradum attingat, nempe sollemnis declarationis;

d) ratione causae finalis, etiam inspecta sola destinatione, cum directe non nisi ad unam, licet magnam ac nobilissimam, dirigatur Ecclesiae partem (Occidentalem ritus romani) et non ad universalem Ecclesiam, sicut deficit a destinationis universalitate, ita sub hoc respectu et a supremo auctoritatis gradu.

Unde Constitutio ista documentum est altissimum secundum aliquas causas, scilicet efficientem et materialem (respectu fontium), sed non iuxta materialem (respectu obiecti), formalem atque finalem. Est universale, seu Magisterii universalis, penes causam efficientem, materialem (respectu fontium et obiecti), non vero penes finalem (destinationis respectu). Est ergo Constitutio ista altissima et universalis secundum quid et non simpliciter.

2. Pariter, si quis Constitutionum Romanae Synodi velit accurate cognoscere ac ponderare valorem seu auctoritatem, quatuor eiusdem causas inquirat ac dimetiatur oportet:

a) sub auctoris respectu, sedulo considerandum est Summum Pontificem ibi munus gerere non Orbis sed Urbis Episcopi, et nihilominus in sua eadem persona esse Orbis et Urbis Episcopus. Unde sub auctoris respectu, illarum Constitutionum valor simul et non summus est et summus: non summus, quatenus exarantur a Summo Pontifice prout est Urbis Episcopus; summus, quatenus exarantur a Summo Pontifice qui, cum de facto sit et Orbis Episcopus, seu supremus pastor, caput atque magister, uno servato iure divino, quaecumque in Domino decernenda duxerit, etiam in sua una Romana Dioecesi, valet statuere. Quod alius Episcopus, in sua Dioecesi, praestare omnino non potest;

b) sub materiae respectu, Constitutiones illae tantum valent quantum ipsorum fontes atque obiecta, et qua mensura et perfectione fontes recte adhibiti et obiecta accurate fuere proposita. Cum ergo ad Constitutiones conficiendas multi invocati fuerint fontes multaque pertractata obiecta, ideo iuxta fontium et argumentorum varietatem et methodi adhibitae perfectionem, diversum erit auctoritatis pondus;

c) sub modi respectu quo res proponuntur, Constitutiones praedictae auctoritatis cacumen minime attingunt, cum nulla in eis definitio inve-

niatur, nisi forte reassumpta: valor ergo, et hic, pro diversitate modi, erit diversus;

d) sub destinationis respectu, pariter Constitutiones huiusmodi a summitate auctoritatis deficiunt, cum non ad universum Orbem, sed ad Romanam tantum dirigantur Urbem.

3. Item, non omnia Conciliorum Oecumenicorum decreta (vel eorundem sectiones) eiusdem sunt ponderis seu auctoritatis, ut clare patebit consideranti, exempli gratia, Bullas Florentini Concilii. Nam auctoritas Decreti pro Graecis alia est quam Bullarum pro Armenis aut Iacobitis. Etenim:

a) sub causae efficientis ratione, haec tria Decreta, utique, supremo gaudent valoris gradu et universalitatis praerogativa, cum omnia et singula a Summo Pontifice cum Oecumenico Concilio ferantur;

b) deficere tamen possunt a summitate valoris et a characterem universalitatis sub causae materialis ratione, fontium nempe et obiecti, si non exhibeant doctrinam divinitus revelatam aut saltem retentam a consensu catholicae Ecclesiae. Et ita:

- Decretum pro Graecis, quoad ea quae respiciunt Spiritus Sancti processionem a Patre et Filio, e Sacra Scriptura, e divino-apostolicis Traditionibus pendet et e consensu catholicae Ecclesiae: unde a summae auctoritatis fontibus; pariter circa supremum versatur obiectum, Deum scilicet in Trinitate inspectum: unde primi gradus auctoritate pollet;
- Decretum pro Armenis, quoad permulta et praesertim quoad Ordinis Sacramentum, non praecise a divinis Scripturis aut Traditionibus divino-apostolicis vel consensu catholicae Ecclesiae, Liturgia universali signanter expresso, sede fontibus quibusdam pendet quae potius quorundam saeculorum aut scholarum mentem exhibent: ideoque a fontibus quae in auctoritatis scala non nisi undecimum aut duodecimum obtinent locum; nec, in suis maioribus partibus, circa supremum versatur obiectum, cum potissime de Sacramentis agat, quae, iuxta superius dicta, secundum vel octavum dumtaxat attingunt valoris gradum;

- Decretum pro Iacobitis, etiam quoad fontium et obiecti naturam et auctoritatem, assimilatur Bullae pro Armenis;
- c)* deficere item possunt a summitate valoris sub respectu causae formalis, si novas definitiones non condant aut dogmaticos canones. Sicque:
 - Decretum pro Graecis, cum sollemnem non tantum contineat sed pronuntiet definitionem, auctoritatis culmen attingit;
 - Decreta pro Armenorum et Iacobitarum unione, cum nihil noviter definiant, sed definitiones iam latas simpliciter reassumant, et quidem ad litteram, nullimode primum tangunt auctoritatis gradum; at potius, cum generatim nec declarationes contineant, consistant vero in expositionibus et enuntiationibus, ad tertium vel quartum tantum pertingunt valoris gradum.
- d)* deficere etiam possunt a summitate valoris et ab universalitatis praerogativa sub respectu causae finalis, si documentum non ad universalem, sed ad particularem dirigatur Ecclesiam. Et ideo:
 - Decretum pro Graecis, cum non ad Graecos tantum, sed ad universam toto orbe diffusam dirigatur Ecclesiam, auctoritatis et universalitatis fastigium obtinet;
 - Decreta vero pro Armenis et Iacobitis ad unam, respective, et quidem parvam, Orientalis Ecclesiae diriguntur partem. Unde destituuntur summi valoris atque universalitatis nota.

4. Item, dicendum ad documentorum valorem statuendum, quae a SS. RR. Congregationibus feruntur:

a) sub auctoris consideratione, pondus crescit quo magis a Summo Pontifice documenta singula pendere censentur: unde magis valent quae ab eo probantur, quam quae a Sacris Congregationibus promulgantur non consulto Pontifice. Ideo maiori pollet auctoritate «Decretum Generalem quo liturgicus Hebdomadae Sanctae Ordo instauratur», quod «per singula... Sanctitas Sua... approbare dignata est», quam Rescriptum Sacrae Poenitentiariae, quo ecclesiolae cuidam, inconsulto Pontifice, indulgentia conceditur;

b) sub materiae consideratione, tantum documenta ista valent, quantum ipsorum fontes, obiectum et methodus qua fontes adhibiti et obiectum exhibitum. Ita ampliori valore gaudet Sacrae Congregationis Rituum

«Instructio de Musica sacra et sacra Liturgia ad mentem Litterarum Encyclicarum Pii Papae XII Musicae Sacrae Disciplina et Mediator Dei», quam Sacrae Congregationis Consistorialis «Decretum de mutatione nominis et sedis» S. Peregrini Latiosi in superioribus Acre et Purus;

c) sub formae seu modi consideratione, haec Sacrarum Congregationum documenta nunquam valoris cacumen attingunt, cum definitiones condere aut dogmaticos ferre canones unius sit Romani Pontificis aut Concilii Oecumenici;

d) sub finis consideratione, attenda documentorum destinatione, magis valent quae ad omnem Ecclesiam quam ad particularem Ecclesiam vel coetum aut particularem personam. Sic magis valent decreta quae ieiunii eucharistici legem mitigarunt, quam Sacrae Romanae Rotae sententia qua matrimonii cuiusdam nullitas declaratur.

5. Tandem, similiter iudicandum de documento a Conciliis particularibus (sive plenariis sive provincialibus) lato:

a) sub causae efficientis respectu, ad primum auctoritatis gradum nunquam ascendit, nisi Summus Pontifex aut Oecumenica Synodus ita documentum illud approbent ut velut absorbeant seu proprium efficiant, ut Arausicano II Concilio accidit;

b) sub causae materialis respectu, possunt supremum tangere valoris gradum, si divinis et vere catholicis utantur fontibus, eos perfecte adhibeant, circa summum versentur obiectum, eaque decernant quae iam fide divina aut divino-catholica in Dei Ecclesia tenentur atque traduntur. Exemplum doctrinae iam fide divina et catholica creditae, reassumptae et uberius explicatae in Concilio particulari, sumi potest ex Symbolo fidei Concilii Toletani XI relate ad Beatissimam Triadem;

c) sub causae formalis respectu, nunquam ad auctoritatis summae fastigium deveniunt, cum sollemnis iudicii ferendi particulare Concilium prorsus sit incapax;

d) tandem, sub causae finalis respectu, de se, nunquam summa gaudebunt auctoritate, cum non ad universam sed ad particularem tantum dirigi possint Ecclesiam. Ad universalem vero nequeunt extendi, nisi ab habentibus auctoritatem super omnem Dei familiam, scilicet a Summo Pontifice vel a Concilio Oecumenico.

* * *

Sciscitanti autem quodnam esset, sub quatuor causarum respectu, supremum omnino Magisterii ecclesiastici documentum, responderi potest:

a) quod a Summo Pontifice aut ab Oecumenico Concilio exaratur (maxima causa efficiens seu auctor);

b) quod e revelatis fontibus perfecte adhibitis doctrinam revelatam depromit, de Deo in unitate naturae aut in Personarum Trinitate inspecto (suprema causa materialis sub omni respectu);

c) quodque hanc doctrinam sollemni proponit definitione erroremve contrarium sub anathematis comminatione plectit (excellentissima causa formalis);

d) quodque tandem revelatam hanc definitamque doctrinam, Dei gloriam summopere provehentem, ad universam Ecclesiam toto terrarum orbe diffusam, immo et ad omnem hominum ubique incolentium dirigit consortionem (summa causa finalis).

NOTAE

¹ Cf. DENZINGER 782; 2313. Haec mirifice exprimuntur praesertim a sancto Irenaeo.

² Inter ceteros, digni sunt qui recenseantur, Cyrillus Hierosolymitanus, Rufinus, Epiphanius, Augustinus, Thomas Aquinas. Cf. etiam DENZ. 1836.

³ Prooemia consulantur omnium Tridentinae Synodi decretorum et utriusque Constitutionis Concilii Vaticani; insuper cf. DENZ. 1836.

⁴ Cf. S. AUGUSTINUM, *Contra Epist. Manichaei*, V, 6; et DENZ. 2313-2314; item 930.

⁵ Unde, ex gr., quod ab uno auctore vel professore «definitum» dicitur, ab alio «declaratum» reputatur, etc.

⁶ Desiderium populus mediolanensis manifestasse fertur, expleta sollemniori novissima missione, ut aptus concinnaretur textus in quo clare catholice certa ab incertis distinguerentur.

⁷ DENZ. 783-786.

- ⁸ DENZ. 1683; 1722; 1792; 1837-1839; 2313-2314.
- ⁹ Cf. documentorum prooemia tridentina et vaticana. Insuper, *Ineffabilis Deus*, *Munificentissimus Deus*, *Mediator Dei*; etc.
- ¹⁰ Cf. DENZ. 1785.
- ¹¹ Cf. DENZ. 1787-1788; 1798, 1800; 2313-2314; et etiam *Munificentissimus Deus*, paulo post initium, et dein DENZ. 2332.
- ¹² Praeter nn. recensitos in superiori nota 11, cf. Prooemium Const. Vat. *De Fide*; et DENZ. 1836. Insuper, plura prooemia tridentina; DENZ. 873 a, 893 a, 792 a, 937 a; cf. etiam 930.
- ¹³ Cf. DENZ. 1683; 1722; 1792; 2313-2314.
- ¹⁴ Cf. DENZ. 1826, 1836, 1839. Cf. etiam ere, cann. 242-264.
- ¹⁵ Cf. DENZ. 636.
- ¹⁶ Sicut de omnibus fere Oecumenicis Conciliis accidit.
- ¹⁷ Sicut, ex. gr., pro Conc. Constantinop. I et II factum est.
- ¹⁸ Cf. *C.I.C.* cann. 281-292.
- ¹⁹ Cf. *C.I.C.*, can. 292.
- ²⁰ Cf. DENZ. 1828.
- ²¹ Cf. DENZ. 1839.
- ²² Cf. DENZ. 1824, 1836, 1839; et supra, nota 11, et *Ineffabilis Deus*.
- ²³ Cf. Prooemia, praesertim Tridentini et Vaticani.
- ²⁴ Cf. inter se DENZ. 701 (Decr. pro Armenis, *De Ordinis Sacramento*) et 2301 (*Const. Ap. Sacramentum Ordinis*); item DENZ. 2313.
- ²⁵ Cf. DENZ. 1506.
- ²⁶ Cum Tridentina Synodus argumentum quoddam aggrediebatur discutendum, modum Theologis praefigebat in sententiis dicendis: «Sententiae per Theologos dicendae deducantur: ex S. Scriptura, Traditionibus Apostolicis, sacris et approbatis Conciliis ac Constitutionibus et auctoritatibus Summorum Pontificum et Sanctorum Patrum, ac consensu catholicae Ecclesiae. Utantur brevitate, et abstineant a superfluis et inutilibus quaestionibus, ac etiam a protervis contentionibus». Cf. DENZ. 787, etc.; et ordinem auctoritatum apud *Munificentissimus*.
- ²⁷ Cf. DENZ. 783, 785, 786; 1787-1788. Cf. insuper *Munificentissimus Deus* circa initium: «Deus reapse ... clariore luce profecto enituit ... novo quodam fulgore illuxit»; item circa finem: «quoniam igitur ... perficiendam ... renuntiemus».

- ²⁸ Valoris scala, sub respectu obiectorum, perlucet praesertim ex Symbolis et ex fidei professionibus; cf. insuper DENZ. 1782 sq.
- ²⁹ Cf. DENZ. 1839.
- ³⁰ Cf. DENZ. 883-893. Quoad canonem 11 (DENZ. 893), animadvertite pauca omnino, certissima ac perpetuo in Ecclesia Dei retenta, sub anathematis comminatione fuisse posita. Cetera vero sub sola excommunicationis poena. Ex actibus autem aperte colligitur Patres Concilii clarum persensisse valoris discrimen inter utrumque res exhibendi modum.
- ³¹ Ex. gr., DENZ. 956.
- ³² Cf. inter omnes conciliares definitiones, florentinam pro Graecis: DENZ. 691; inter pontificias, Assumptionis B. M. V.: DENZ. 2333.
- ³³ Cf. DENZ. 1792. Cf. *Ineffabilis Deus*, circa finem, inde a: «nihil igitur mirum ... constanterque credenda», et *Munificentissimus Deus*, circa finem, inde a: «quoniam igitur ... defecisse».
- ³⁴ Cf. DENZ. 148; 1839; etc. Cf. insuper saepe invocata proemia tridentina et vaticana.
- ³⁵ Ad invicem confer, ex. gr., caput V decreti de SS. Eucharistiae Sacramento (DENZ. 877) et canonem 2 eiusdem decreti (DENZ. 884); advertite pariter quomodo numquam terminus «accidens» adhibeatur.
- ³⁶ Cf. praesertim disceptationes Theologorum et Patrum ac schemata praevia ad omnia fere Tridentinae Synodi decreta.
- ³⁷ Cf. DENZ. 691; 791; etc.
- ³⁸ Cf. DENZ. 432; cf. etiam *Munificentissimus Deus*, quae saepe loquitur de clariore luce, de novo fulgore, etc.
- ³⁹ Hoc elucet, ex. gr., in decreto florentino pro Graecis quoad Spiritus Sancti processionem et explicationem vocum «ex» et «per» (DENZ. 691).
- ⁴⁰ Cf. DENZ. 431.
- ⁴¹ Cf., ex. gr., DENZ. 930.
- ⁴² Recolantur *Ineffabilis Deus* ac *Munificentissimus Deus*, quae ex omnibus fere locis argumenta seu lucem trahunt ad declarandas doctrinas. Item Encyclicae.
- ⁴³ Ex. gr., quaedam Florentini decreta; Const. Ap. *Sacramentum Ordinis*, etc.
- ⁴⁴ Magna pars decretorum florentinorum pro Armenis et Iacobitis.
- ⁴⁵ Ex. gr., reassumitur ad litteram Bulla pro Graecis in decreto pro Armenis, Symbolum in sessione III Conc. Trid. (DENZ. 782).

- ⁴⁶ Ita Vaticanum reassumit Lateranense (DENZ. 428; 1783).
- ⁴⁷ Cf. DENZ. 918.
- ⁴⁸ Vide classica verba Pii XII apud *Munificentissimus Deus*, circa initium: «Cum vero tanti momenti... credenda proponuntur».
- ⁴⁹ *C.I.C.*, can. 1323 § 3.
- ⁵⁰ Cf. DENZ. 1839.
- ⁵¹ Exempla celeberrima sunt: definitio Fiorentini pro Graecis, Vaticani de Romano Pontifice, Immaculati Conceptus et Assumptionis B. M. V. Quoad universum genus humanum, cf. *Munificentissimus Deus* circa finem: «Itemque sperandum... ante omnium oculos ... destinentur ...».
- ⁵² Cf. notam praecedentem.
- ⁵³ Recolas, ex. gr., ius canonicum respective occidentale et orientale.
- ⁵⁴ Plures nuntios radiophonicos conferas, inde a primo, quem Pius XI marconianis undis ad universum genus humanum direxit, immo fere ad creaturarum universitatem.
- ⁵⁵ Ex. gr., permulti sermones a Pio XII pronunciati coram scientiarum vel artium cultoribus.

3

DE BEATA MARIA VIRGINE EIUSQUE CULTU
(*Acta et Documenta...*, I, IV, I/2, p. 450-470)

SCHEMA

Introductio: Ecclesia iugiter cordi habuit christifideles illuminare circa doctrinam et cultum B. M. Virginis, prout eius acta, saeculorum decursu, aperte testantur.

Pars I (doctrinalis):

I. *Singularis missio B. M. Virginis.* Deus enim «uno eodemque decreto» Christum Hominem-Deum et Redemptorem nec non B. Virginem eius Matrem praedestinavit. Ex hoc autem sequitur B. M. Virginem triplici veluti nexu 1) physico, nempe, 2) metaphysico et 3) morali, Christo fuisse intime et indissolubiliter coniunctam. Hoc posito, magna consecraria derivantur, videlicet: 1) singularis locus seu transcendentia B. Virginis, cum Christo, supra res omnes creatas; 2) singularis B. M. Virginis similitudo cum Christo; 3) singulare B. M. Virginis momentum in Religione Christiana, cuius essentiam ingreditur; 4) singulare B. M. Virginis officium Matris universalis, sive erga Christum sive erga christianos (Christi membra), nec non Mediatricis et universorum Reginae.

II. *Singularia B. M. Virginis privilegia* intuitu singularis missionis a Deo Ipsi collata, 1) in initio, 2) in decursu et 3) in fine vitae.

Pars II (practica): 1) Natura cultus B. M. Virgini exhibiti: nec latria, nec simplex dulia, sed hyperdulia; 2) Actus cultus mariani, nempe: a) veneratio, b) invocatio, c) dilectio et d) imitatio; 3) Utilitas cultus mariani; 4) Necessitas cultus mariani; 6) Variarum formarum cultus mariani ab Ecclesia adprobatae.

Conclusio.

INTRODUCTIO

Divini sui Conditoris Christi Iesu monitis, saeculorum decursu, obsequuta, Ecclesia Catholica semper cordi habuit illuminare suos asseclas circa ea quae B. mam Virginem respiciunt, praesertim definiendo, suo infallibili Magisterio, quaedam dogmata quae ad illam attinent, contra eos qui ausi fuerant eadem denegare. Quae dogmata sunt: perpetua Mariae SS. mae Virginitas, quae variis fidei Symbolis continetur et a pluribus Conciliis affirmatur; ¹ Eiusdem Divina Maternitas contra Nestorium definita in Ephesino Concilio A.D. 431; ² Immunitas Beatissimae Virginis ab omni vel levi culpa in Concilio Tridentino; ³ Immaculata Conceptio, a Pio IX definita die 8 decembris 1854; ⁴ Assumptio B. M. Virginis, corpore et anima, expleto terrestri vitae cursu, ad coelorum gloriam.⁸

Praeter haec dogmata de fide tenenda, multa alia, magisterio suo ordinario, scilicet quotidiana mariali praedicatione et praesertim Encyclicis Romanorum Pontificum, quae ad Ipsam spectant, docuit Ecclesia de Beatissima Virgine.

His praemissis, Concilium Vaticanum secundum, ad Christifidelium devotionis incrementum erga Beatissimam Virginem, muneris sui esse ducit ad synthesim reducere, praesenti constitutione, quidquid Ecclesia de Virgine docuit suo Magisterio, tam ordinario quam extraordinario. Et hoc eo magis quod nostris temporibus duae habentur, circa B. mam Virginem, oppositae opiniones: una nimirum, quae Virgini tribuere velit – per exaggerationem – praerogativas absque fundamento theologico, itidem devotionis formas a theologica veritate aberrantes; altera, e contra, quae Ipsius Virginis praerogativas, nulla solida ratione, reducere et infirmari aut in dubium revocare, iam acquisitas, vel reprobare quaedam devotionis Marialis praxes iam approbatas vel etiam ab Ecclesia commendatas.

Opportunum igitur videtur Christifideles illuminare ut huiusmodi excessus diligenter omnino vitentur, et ut magis ac magis floreat in ipsis saluberrima devotio erga B. V. Mariam, Dei et omnium nostrum dulcissimam Matrem.

PARS PRIMA
(doctrinalis)

I – SINGULARIS B. M. VIRGINIS MISSIO

Cum ab aeternitate sapientissimus Deus decreverit ad extra, propter suam extrinsecam gloriam, effundere suam infinitam bonitatem, prae multis rationibus, quibus hanc effusionem perficeret, praesentem selegit ordinem, rebus visibilibus et invisibilibus constantem, quorum omnium centrum et vertex esset Verbum Incarnatum, omnium operum Dei ad extra compendium, Redemptor, i. e. novus Adam, ruinae a primo Adam patratae Reparator.

At quoniam Deus ab aeterno disposuerat ut Verbum Incarnatum et mundi Redemptor, foret «semen mulieris» (Gen. 3, 15)) i. e. «factum ex muliere» (Gal. 4, 4) ut eiusdem nostrae stirpis esset extorris, sequitur ut ipso eodem decreto, quo Christus praedestinatus fuit Dei Filius mundi-que Redemptor, scilicet novus Adam, SS.ma quoque Virgo – quamvis non pari modo – praedestinata fuerit Mater Christi Iesu, qua hominis Dei et qua Redemptoris, i. e. universalis Mater: Mater Dei in ordine naturali, Mater vero redemptorum in supernaturali. Christus Iesus, enim, qua Homo-Deus, corpus reale habet, sicut et nos; sed qua humani generis Redemptor, corpus morale habet, ex omnibus hominibus, quorum caput est, compactum. Iamvero Maria SS.ma Eum genuit et peperit non tantum ut Hominem Deum, cum corpore suo physico, sed etiam ut Redemptorem, cum corpore suo morali, cuius est Caput. Hinc consequitur Ipsam veram matrem esse tam Hominis-Dei et eius corporis realis, quam Redemptoris et eius corporis mystici, ex omnibus credentibus, mystici Christi membris, compositi, i. e. esse Matrem universalem, Matrem totius Christi, tam capitis quam membrorum.

Hinc triplex exoritur vinculum, nempe physicum, metaphysicum et morale quo Christus et Maria, in tempore et in aeternitate, indissolubiler uniuntur. Vinculum, imprimis, physicum, vi cuius Christi caro et sanguis (ille sanguis – ut Apostolus ait – qui pretium nostrae redemptionis fuit) nihil aliud sane sunt nisi caro et sanguis Mariae; vinculum metaphysicum, vi cuius iugiter Christo Maria reali sociatur relatione, innixa reali generationi divinae personae Verbi secundum humanam naturam, ita ut Christus, eius Filius, neque existere, imo nec intelligi quidem possit

absque Maria eius Matre: correlativa enim simul sunt in esse quam in cognitione; vinculum denique morale, in duobus praecedentibus fundatum, vi cuius Mater sortem sequitur Filii, et e converso, mirabili unione cogitationum et affectuum, gaudiorum et dolorum, quae unio tam arcta est ut ex Matre et Filio unicum quid morale efficiatur; ita ut qui exaltaverit Filium etiam Matrem exaltet, qui Filium offenderit et Matrem offendat, qui Filium abnegaverit vel ab eo seiungatur, Eius quoque Matrem negare vel ab ea seiungi necesse sit et e converso.

Vi etiam vaticinii a Deo in Eden prolati, statim ac progenitores nostri praevaricati sunt, Virgo benedicta ab Ipso intime sociata est non tantum augustissimae personae Redemptoris, ut Eius Mater, sed Ipsi Illius operi redemptivo, metaphorice expresso per triumphales inimicitias ex una parte inter Christum Eiusque SS.mam Matrem, ex altera serpentem, qui iam in Adam et Hevam victor, a nova Adam et a nova Heva contritus evaderet.

Ex hac intima et indissolubili unione (physica, metaphisica, morali) quaedam magni momenti consecraria sequuntur, inter quae primum obtinet locum transcendentia Mariae, una cum Christo, super omnes res creatas, etiam nobilissimas, ita ut quidquid pulchri, boni aut magni in toto orbe seiunctim invenitur, simul coniunctum, aliquo modo, sit et in Maria; consequitur etiam ut Maria SS.ma simillima omnium Christo fuerit, ita ut habeat, participative, eadem privilegia quae Sacrosanctae Christi humanitati competunt: similis enim Ei in praedestinatione fuit, in prophetarum praeconiis, in saeculorum expectatione, similis in immunitate a quovis peccato, in plenitudine gratiae et gloriae; et licet Filius natura, Ipsa quoque, quamvis gratia, omnipotens sit.

Ex eadem intima et indissolubili unione, quae Christo Mariam sociat, sequitur praeterea Mariam SS.mam esse non tam quid accidentale aut accessorium Religionis Christianae quam quid essenziale; non quasi ad margines, sed in ipso veluti centro Religionis inveniri, una cum Christo, licet secundario et subordinate. Duobus enim Religio Christiana ininititur: Christo et Christianis, mystici Christi membris. Iamvero tum Christus cum corpore suo reali, tum Christiani, Christi Capitis mystica membra, prorsus intelligi nequeunt absque Maria, vera Mater – saepe iam diximus – cum Christi capitis, cum mysticorum suorum membrorum. In hac duplici Maternitate, physica nempe et naturali erga Corpus Christi reale, supernaturali vero et mystica erga Corpus Christi mysticum

seu in maternitate tam erga Deum quam erga homines, invenitur singulare munus a Deo Mariae concreditum, cui, una cum Christo Homine-Deo et Redemptore ab aeterno praedestinata fuerat.

Praeterea, ex intima et indissolubili unione quae est inter Christum et Mariam in eodem praedestinationis decreto, sequitur etiam ut Maria, iam ab aeternitate, primum locum habuerit, una cum Christo, non solum in mente Dei, eo sensu ut, nostro intelligendi modo, de Eis Deus cogitaverit eosque voluerit ante omnes alias res creatas, sed et in creatione totius mundi, velut centrum eiusdemque verticem, ita ut omnis, tamquam minus nobilia, in suo ordine hierarchico, nobilioribus ordinentur, scilicet Christo et Mariae, eorum nempe gloriae, ut chorus qui mundi Regem et Reginam praecedat et sequatur.⁶ «Omnia enim – ut est in S. Paulo (*1 Cor.* 3, 22) – vestra sunt» nempe a Deo vobis, o homines, ordinantur; «Vos autem Christi» i. e. ordinati estis maiori gloriae Christi, qui a sua Matre seiungi non potest; «Christus, autem Dei», i. e. et Ipse, una cum Maria gloriae Dei ordinatur.

Virgo quoque SS.ma una cum Christo et simul cum Ipso, constituta est a Deo «Haeres universorum» (*Hebr.* 1, 2); etenim, sicut «omnia per Ipsum [Christum] et nos per Ipsum» (*1 Cor.* 8, 6) facti sumus, ita etiam omnia et nos ipsi per Mariam.

Ex intima tandem et indissolubili unione inter Christum et Mariam, consequitur Ipsam, una cum Christo, esse Reginam et centrum omnium saeculorum, magnam historiae Dominam, verum axem circum quem omnes historiae eventus volvuntur; et ut iam Apostolus de Christo dixit «Christus heri et hodie, Ipse et in saecula» ita et de Maria, sine qua Christus de facto non fuisset, eadem dici possunt. «Finem legis, imaginum atque oraculorum veritatem in Maria denique post Christum referimus».⁷ Propter quod sive in praedictionibus potioribus, aeternum manifestantibus decretum praedestinationis divinae, sive in earum complemento, Christus Iesus et B. Virgo intime et indissolubiliter coniuncti exhibentur; Christus, enim, iam a prima omnium prophetia ab ipso Deo in Paradiso terrestri facta, proditur tamquam «semen mulieris» (*Gen.* 3,15), ab Isaia vero tamquam virginis propago (*Is.* 7, 14) aut virga a radice Iesse germinata (*Is.* 11, 1). Primi Iudaeorum adoratores, pastores, «invenerunt Mariam et Infantem» (*Lc.* 2, 16); Magi quoque, primitiae gentium «invenerunt Puerum cum Maria Matre eius» (*Mt.* 2, 11), Maria SS.ma Chri-

stum sanctificationi Baptistae affert, primae oblationi in tempo Ierosolimitano adest, quando ei praedicatur Illam doloribus Filii transfigendam esse (Lc. 2, 22-35); adest etiam sollemni Christi revelationi in nuptiis ad Cana Galileae, impetrans, suis maternis precibus, primum Christi miraculum: «et erat Mater Iesu ibi» (Io. 2, 1-11); praesens adest in Calvaria apud aram Crucis, praesolemni momento quo Christus sua morte orbem redemit: «Stabat iuxta Crucem Iesu mater eius» (Io. 19, 25). Iure ergo mundi historia sicut circa Christum, ita et circa Mariam, a Cristo indivisibilem, volvi dicenda est.

Sicut Adae peccatum, Hevae cooperatione patratum, totum mundum affecit, ita et redemptio a culpa, per Christum, novum Adam operata, cooperante Maria nova Heva, universum afficit mundum, hunc vitae supernaturali regenerans, et ex integro renovans, iuxta illud Apostoli «Ecce facta sunt omnia nova» (2 Cor. 5, 17). Christus Iesus et Maria omnia sibi subiecerunt (Eph. 1, 22; Hebr. 2, 8) ut Deus omnia vivificaret (1 Tim. 6, 13).

Sicut Christus Mediator est, ita et Maria, ei intime nexa, inter Deum et homines est Mediatrix, quoniam, simul cum Christo, inter duo extrema, illinc Deum, hinc vero homines, stat, eosque coniungit, Deo res humanas deferens pro homine, et homini divinas, i. e. gratiam et gloriam.⁸ Ut Christus Iesus est Rex, ita et Maria tum iure naturae, quia Illius Mater, tum iure acquisitionis, quia socia Eius in opere Redemptivo, Regina mundi sensu vero proprioque dicenda est, dominium habens universale super omnia et in omnes, ita ut etiam coram Ipsa, sicut et coram Christo necesse sit ut «omne genuflectatur caelestium, terrestrium et infernorum» (Philipp. 2, 10).⁹

II – SINGULARIA B. M. VIRGINIS PRIVILEGIA

Quoniam autem Deus, concedens alicui particulare munus, simul illum omnibus donis et privilegiis exornat, quae dignum illo munere efficiant, ¹⁰ sequitur singularissimis donis et privilegiis Mariam ditasse, ob praestantissimum munus illi commissum Matris suae, Mediatricis inter se et homines ac totius mundi Reginae. Quae dona et privilegia totam Mariae personam affecerunt, a primo ad ultimum suae vitae punctum.¹¹

Iam a primo suae existantiae instanti, etenim, Illa, secus ac omnes ab Adam progeneri, intuitu futurorum Iesu Christi, Filii sui meritorum, praeservata fuit immunis a labe originali, luce divinae gratiae, velut «mulier amicta sole» (*Ap.* 12, 1) apparens et gratia, iam ab illo instanti, omnium aliorum simul sumptorum, gratiam excedente.¹²

Decursu, vero, terrestris vitae, Ipsa una Virgo fuit et Mater; Virgo integra non solum ante, sed etiam post partum, qui sui non violavit integritatem corporis, perenniter et totaliter defixa mente et corde in Deum; ¹³ Ipsa una, inter omnes mulieres, non in dolore, sed in gaudio Unigenitum suum edit, ¹⁴ sic effugiens maledictionem a Deo in mulierem prolatam (*Gen.* 3, 16); Ipsa denique una, toto vitae suae decursu, una cum plenitudine gratiae (*Lc.* 1, 28) ¹⁵ plenitudinem omnium virtutum habuit et donorum Spiritus Sancti, ¹⁶ semperque immunis fuit ab omni vel minima labe.¹⁷

Expleto autem suae vitae terrestri cursu, Ipsa una, culpae et proinde mortis debellatrix, non in sepulchro corruptionem vidit, sicut et ceteri, sed corpore et anima ad gloriam coeli assumitur, nempe ad gloriam superexcedentem eam quae omnibus aliis, tam Angelis quam Sanctis simul sumptis competit.¹⁸

PARS SECUNDA
(practica)

I. Ecclesia Christi, iam a suis initiis, coram tam singulariter excellenti, suis muneribus, consequentibusque privilegiis, muliere, non potuit abstinere quin ei cultum praestaret,¹⁹ qui semper in eo cui tribuitur excel-

lentiam supponit, cum nihil aliud sit – iuxta acceptam ab omnibus Damasceni definitionem – nisi «nota submissionis ob agnitam excellentiam alterius». ²⁰ Ex eo autem quod illa omnes res creatas incomparabiliter excedit, et inferior tantum suo Creatore est, consequens est ut etiam cultus, scilicet agnitio tam singularis excellentiae praestet cultui qui aliis creaturis tribuitur et cedat tantum cultui Creatoris: peculiaris cultus, iure ab Ecclesia, verbo iam multis a saeculis usitato, *hyperdulia* dictus, ut distinguatur tam a *dulia*, quae Sanctis, quam a *latria*, quae uni Deo tribuitur, iuxta illud S. Epiphanii contra Collyridianos: «Maria in honore sit! Dominus adoretur!».²¹ Maria enim ut egregie aiebat S. Ambrosius, «erat Templum Dei, non Deus Templi»; ²² Ipsa est «Mater Dei, sed non Deus». ²³

Qui quidem cultus absolutus esse potest aut relativus, secundum quod ipsa Beatissimae Virginis persona honoretur vel aliquid quod cum Ea relationem habeat, ut eius imagines; privatus aut publicus, prout ab uno vel a pluribus simul praestetur; ordinarius, demum, aut liturgicus.

II. Actus potiores, autem, quibus eiusmodi cultus exprimitur, quatuor sunt, scilicet: veneratio, propter praestantiam et dignitatem paene infinitam Matris Dei; amor, eo quod sit vera hominum Mater; invocatio, propter eius potentiam in regno gratiae; postremo imitatio, oh eius virtutum excellentiam. Tres priores a devotione eliciuntur, et velut fructus sunt quos ipsa devotio producit; quartus, vero, devotione mariana imperatur. ²⁴

1) Mediante veneratione, fideles non modo interius, i. e. mente (aestimatione) et voluntate (honore) Beatissimam Virginem colunt, sed etiam exterius, scilicet laudibus et piis devotisque exercitiis in eius honorem statutis, sive privatis sive publicis, individualibus aut socialibus, liturgicis aut extraliturpicis.

Per hanc Christifideles, praeterquam prophetiam Virginis (*Lc. 2, 48*) ad actum reducere, nihil aliud agunt, nisi in laudibus Virginis se cum Angelo Gabriele (*Lc. 1, 28*) et Sancta Elisabeth sociare (*Lc. 1, 42*) necnon cum illa e vulgo muliere, quae, quasi vicaria Ecclesiae, Christi eiusque Ss.mae Matris inimicos et hostes spernens, semper Eam magna proclamat voce «Beatam» (*Lc. 11, 27-28*). Haec veneratio, Beatissimae Virgini tributa, non solum non minuit adorationem Deo debitam, sed potius eam firmat et auget, in Maria enim quoddam speculum divinae perfectionis

infinite miratur, proindeque Ipsum Deum finem ultimum habet, cuiuscumque perfectionis creatae fontem increatum.²⁵ Propter hoc tam definitio dogmatica de Immaculata Virginis Conceptione, quam eiusdem ad coelum Assumptione, incipit memorando laudem et gloriam Ss. Trinitatis.²⁶ Ubi magis Maria, ibi etiam Deus magis colitur.

2) Per invocationem vero fideles ad Eam fidenter recurrunt, quae a Deo constituta est Mediatrix et dispensatrix omnium gratiarum, ut vitam gratiae obtineant, si eius expertes sint, aut conservent augeantve usque dum in vitam gloriae transformantur.²⁷ Gaudet enim Ipsa nos exaudire, quippe quae nos iugiter in Deo intueatur et audiat; potest nos exaudire, quoniam omnia a Deo obtinere valet, cum Deus eam constituerit thesaurorum suorum administram et instrumentum in omnium gratiarum elargitione; desiderat nos exaudire, nostra enim vera Mater est, cui nihil magis cordi est quam filiorum felicitas verax. Per hos invocationis actus, hodierni fideles primis sociantur Christianis, qui Eam invocare consueverant perpulchra illa, quae etiam nostris temporibus ubique resonat, prece «Sub tuum praesidium confugimus». Neque per hoc quidquam nostrae fiduciae in Deum adimitur, vel Christi mediationi, cum Deus, in suorum beneficiorum distributione uti possit Beatissima eius Matre, velut instrumento, quin haec beneficia ab Eo tantum promanare censi valeat. Ideo «implorandae ... Virginis ritus aliquid habet cum Dei cultu commune, adeo ut Ecclesia his vocibus ipsam compellet, quibus exoratur Deus: *Peccatorum miserere*».²⁸ Constat enim instrumentales causas, vel secundas, quae omnem agendi vim mutuuntur a causa prima, nempe Deo, necessario eidem necti. Potius ergo quam in instrumenti ratione, quandam Dei, causae primae imminutionem, videre cogimur et admirari plenioris suae bonitatis et infinite sapientiae manifestationem, cum creaturas suae societ actioni.²⁹

3) Actibus autem amoris filialis erga Mariam, nostram veram Matrem in ordine supernaturali (obsequio nempe mentis et voluntatis) obsequium adiungimus dilectionis, quae non potest facere quin sese effundat coram propria genitrice; haec enim lex a Deo in cordibus filiorum insculpta est. Iure meritoque, ergo, Ecclesia damnavit hanc Molinos propositionem «Nulla creatura, nec Beata Virgo, nec Sancti sedere debent in nostro corde»³⁰ et fideles incitavit per Leonem XIII ut, semper

prae oculis habentes exemplum S. Ioannis, accipiant et ipsi in sua Beatissimam Virginem, velut propriam Matrem.³¹ «Nihil potest Iesu Christo gratius obvenire, qui in Matrem suam magno profecto flagrat amore, quam si eam pro merito veneremur, impense redamemus».³²

4) Per imitationem tandem fideles vitam Virginis Mariae exemplar sibi diligunt. Imitatio virtutum B. Mariae Virginis, ex se non pertinet – sicut veneratio, amor et invocatio – ad essentiam devotionis, erga eam, at est eius corollarium, quod logice deducitur ex vera devotione erga Ipsam; sine qua imitatione devotio ipsa non esset completa et perfecta, ut docuit S. Pius X in Encyclica *Ad diem illum*: «Quod si praeterea quis velit, velle autem nullus non debet, ut sua in Virginem religio iusta sit omnique ex parte absoluta, ulterius profecto opus est progredi, atque ad imitationem exempli eius omni ope contendere».³³ Et Pius XII, Encyclica *Fulgens corona*: «Quemadmodum matres omnes suavissime afficiuntur, cum suorum filiorum vultum cernunt propriam ipsarum faciem peculiari quadam similitudine in se referre, ita dulcissima Mater nostra Maria nihil optatius habet, nihil iucundius, quam cum eos videt, quos sub Cruce Nati in eius vicem suscepit filios, sui animi lineamenta ornamentaque cogitando, loquendo, agendoque exprimere».³⁴

Verum quidem est Christo Iesu Christicolae conformes fieri debere (*Rom.* 8, 29) ut aeternam beatitudinem consequi valeant; at verum etiam est quod idem S. Pius X in Encyclica *Ad diem illum* animadvertit: «Ea fere est infirmitas nostra, ut tanti exemplaris amplitudine facile deterreamur»;³⁵ ideoque «providentis Dei munimine, aliud est nobis exemplar propositum, quod, cum Christo sit proximum, quantum humanae licet naturae, tum aptius congruat cum exiguitate nostra. Eiusmodi autem nullum est praeter Deiparam».³⁶

III. Cultus erga Beatissimam Virginem, ut docet Suarez «utilis est et necessarius».³⁷ Utilis est non solum individuis, in vita, morte et post mortem, sed etiam societati, tam domesticae, quam religiosae et civili, propter innumerabilia beneficia, spiritualia et materialia, ab eo manantia.

IV. Sed est etiam necessarius iis fidelibus, qui eius idonei sunt, ad simpliciter obtinendam aeternam salutem,³⁸ non quidem necessitate absoluta, nempe ex natura ipsius cultus, sed necessitate, uti aiunt, relativa

vel hypothetica, divina sic disponente voluntate, ex qua Virginis devotio «es un elemento fundamental en la vida cristiana»³⁹ et sicut illum negligere reprobationis, ita illum devote exercere signum est praedestinationis ad coeli gloriam. Eiusmodi enim cultus, implicite in actibus fidei, spei et caritatis invenitur, qui, certe, ad salutem aeternam necessarii sunt. Qui, enim, elici potest actus (radicis et fundamenti iustificationis) in Verbum Incarnatum, quin actus eliciatur fidei in Eam in qua et ex qua Verbum Incarnatum est? Qui, autem, actus fidei in eius Maternitate et privilegiis Immaculatae Conceptionis, Virginitatis perpetuae et Assumptionis corpore et anima in coelum, elici potest, quin simul praestetur Ei obsequium mentis, ob Eius singularem excellentiam? Aut quomodo elici potest actus fidei in eius mediationem universalem, ut per Magisterium ordinarium et universale Ecclesiae docemur, quin simul voluntas agnoscat peculiarem et iugem necessitatem Illius, cuncta, postquam a Deo, ab Ea sperans?

Qui autem fieri potest ut Eam, velut Magisterium ordinarium et universale Ecclesiae docet, veram omnium nostrum Matrem, in ordine supernaturali gratiae, agnoscamus, quin in cordibus nostris amor oriatur filialis, scilicet quin eam totis visceribus redamemus?⁴⁰ Iure ergo meritoque S. Ioannes Damascenus aiebat cultum Virginis cordi nostro ipsa respiratione cariorem esse debere eo quia vitae aequivalet.⁴¹ «Maria dicitur *Porta coeli* – ait S. Bonaventura – quia nullus potest coelum intrare nisi per Mariam transeat tamquam per portam».⁴² «Sicut enim per Eam, Deus ad nos descendit, sic oportet ut nos per eam ad Dominum ascendamus».⁴³

V. Numquam ergo satis laudabuntur pia exercitia devotionis Marialis a pluribus iam saeculis in Ecclesia florentibus ut dies Sabbati peculiariter Virgini Beatissimae dicatus, recitatio «Angelus Domini», Rosarii, Coronae Septem dolorum, Scapularia Beatae Virginis, primum Sabbatum cuiusque mensis ad reparandas offensiones B. Virgini illatas, supplicationes mensibus Maio et Octobri, diesque Festi, infra annum, Beatissimae Matris semperque Virginis Mariae.

ADNOTATIONES

¹ DENZ., n. 13, 218, 227, 255, 993.

² DENZ., n. 111 A, 148.

³ DENZ., n. 833.

⁴ PIUS PP. IX, *Ineffabilis Deus*. Cf. DENZINGER, n. 1641.

⁵ PIUS PP. XII, *Munificentissimus Deus*. In AA.S., 42 (1950), pp. 767-770.

⁶ LEO PP. XIII, Enc. *Augustissimae Virginis*, 12 sept. 1897: «Eam ... ab aeterno ordinavit [Deus] ut Mater Verbi fieret humanam carnem assumpturi; ideoque inter omnia, quae essent in triplici ordine naturae, gratiae gloriaeque pulcherrima, ita distinxit, ut merito eidem Ecclesia verba illa tribuerit: *Ego ex ore Altissimi prodivi primogenita ante omnem creaturam (Eccli 24, 5)* ». In *Acta Leonis Pp. XIII*, vol. 17, p. 285.

LEO PP. XIII, Enc. *Magnae Dei Matris*, 8 sept. 1892: «Eo digna [Maria], quam Deus ipse amavit et dilexit primus, atque ita dilexit, ut unam ex universitate rerum sublimius evectam amplissimisque ornatam muneribus sibi adiunxerit matrem». In *Acta Leonis Pp. XIII*, vol. 12, p. 221.

PIUS PP. XII, Enc. *Ad coeli Reginam*, 11 oct. 1954: «Nullum igitur dubium est Mariam Sanctissimam dignitate sua super omnes res creatas excellere itemque super omnes post Filium suum obtinere primatum». In AA.S., 46 (1945), p. 635.

⁷ Cf. Enc. *Ad diem illum*. In *Acta Pii Pp. X*, vol. 1, p. 147.

⁸ LEO PP. XIII, Enc. *Fidentem piumque*, 20 sept. 1896: «Certissime quidem perfecti Conciliatoris nomen et partes alii nulli conveniunt quam Christo, quippe qui unus, homo idem et Deus, humanum genus summo Patri in gratiam restituerit: “Unus mediator Dei et hominum homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus”» (*1 Tim. 2, 5-6*). At vero si «nihil prohibet, ut docet Angelicus, aliquos alias secundum quid dici mediatores inter Deum et homines, prout scilicet cooperantur ad unionem hominis cum Deo dispositive et ministerialiter» (III, q. 26, aa. 1, 2), cuiusmodi sunt angeli sanctique caelites, prophetae et utriusque testamenti sacerdotes, profecto eiusdem gloriae decus Virgini excelsae cumulatius convenit. Nemo etenim unus cogitari quidem potest qui reconciliandis Deo hominibus parem atque illa operam vel umquam contulerit vel aliquando sit collaturus. Nempe ipsa ad homines in sempiternum ruentes exitium Servatorem adduxit, iam tum scilicet quum pacifici sacramenti nuncium, ab Angelo in terras allatum, admirabili assensu, “loco totius humanae

naturae”(III, q. 30, a. 1) excepit: ipsa est “de qua natus est Iesus”, vera scilicet eius Mater, ob eamque causam digna et peraccepta ad Mediatorem Mediatrix». In *Acta Leonis Pp. XIII*, vol. 16, pp. 282-283.

LEO PP. XIII, Enc. *Supremi Apostolatus*, 1 sept. 1883: «... Nihil validius potiusque iudicamus, quam religione et pietate demereri magnam Dei Parentem Mariam Virginem quae pacis nostrae apud Deum sequestra et gloriaeque fastigio in caelis collocata, ut hominibus ad sempiternam illam civitatem per tot labores et pericula contententibus patrocini sui subsidium impertiat». In *Acta Leonis Pp. XIII*, vol. 3, pp. 280-281.

LEO PP. XIII, Enc. *Supremi Apostolatus*, 1 sept. 1883: «Revera primaevae labis expers Virgo, adlecta Dei Mater, et hoc ipso servandi hominum generis consors facta, tanta apud Filium gratia et potestate valet, ut maiorem nec humana nec angelica natura assecuta umquam sit, aut assequi possit». In *Acta Leonis Pp. XIII*, vol. 3, p. 281.

LEO PP. XIII, Const. apost. *Ubi primum*, 2 oct. 1898: «... Ad magnam Dei Matrem eandemque reparandi humani generis consortem ultro animus convolvit, ad quam trepidis in rebus confugere catholicis hominibus praecipuum semper ac sollemne fuit». In *Acta Leonis Pp. XIII*, vol. 18, p. 161.

LEO PP. XIII, Enc. *Iucunda semper*, 8 sept. 1894: «Cum enim se Deo vel ancillam ad matris officium exhibuit vel totam cum Filio in templo devovit, utroque ex facto iam tum consors cum eo exstitit laboriosae pro humano genere expiationis». In *Acta Leonis Pp. XIII*, vol. 14, p. 307.

PIUS PP. X, Enc. *Ad diem illum*, 2 febr. 1904: «Ad haec, Deiparae sanctissimae non hoc tantum in laude ponendum est quod nascituro ex humanis membris Unigenito Deo carnis suae materiam (S. BEDA VEN. I. 4, in Lc. 2) ministravit, qua nimirum saluti hominum compararetur hostia; verum etiam officium eiusdem hostiae custodiendae nutriendaeque atque adeo, statuto tempore, sistendae ad aram. Hinc Matris et Filii numquam dissociata consuetudo vitae et laborum, ut aequae in utrumque caderent Prophetiae verba: *Defecit in dolore vita mea, et anni mei in gemitibus* (Ps. 30, 11). Cum vero extremum Filii tempus advenit, stabat iuxta crucem Iesu Mater eius, non in immani tantum occupata spectaculo, sed plane gaudens quod *Unigenitus suus pro salute generis humani offerretur, et tantum etiam compassa est, ut, si fieri potuisset, omnia tormenta quae Filius pertulit, ipsa multo libentius sustineret* (S. BONAV., I Sent. d. 48 ad Litt. dub. 4).

Ex hac autem Mariam inter et Christum communione dolorum ac voluntatis, promeruit illa ut reparatrix perditae orbis dignissime fieret (EADMERI MON., *De excellentia Virg. Mariae*, c. 9), atque ideo universorum munerum dispensa-

trix, quae nobis Iesus nece et sanguine comparavit.

Equidem non diffitemur horum erogationem munerum privato proprioque iure esse Christi; siquidem et illa eius unius morte nobis sunt parta, et ipse pro potestate mediator Dei atque hominum est. Attamen, pro ea, quam diximus, dolorum atque aerumnarum Matris cum Filio communionem, hoc Virgini augustae datum est, ut sit totius terrarum orbis potentissima apud Unigenitum Filium suum mediatrix et conciliatrix (PIUS IX, Litt. Ap. *Ineffabilis*, 8 dec. 1854: APN I 597). Fons igitur Christus est, et de plenitudine eius nos omnes accepimus (*Io.* 16); ex qua totum corpus compactum, et connexum per omnem iuncturam sub-
 ministrationis ... augmentum corporis facit in aedificationem sui in caritate (*Eph.* 4, 16).

Maria vero, ut apte Bernardus notat, aquaeductus est (S. BERN., *Serm. de temp.*,

in Nativ. B. V. de Aquaeductu, n. 4), aut etiam collum, per quod corpus cum capite iungitur itemque caput in corpus vim et virtutem exserit. Nam, ipsa est collum capitis nostri, per quod omnia spiritualia dona corpori eius mystico communicantur (S. BERN. SEN., *Quadrag. de Evangelio aeterno* serm. 10 a. 3 c. 3). Patet itaque abesse profecto plurimum in nos Deiparae supernaturalis gratiae efficiendae vim tribuamus, quae Dei unius est. Ea tamen, quoniam universis sanctitate praestat coniunctioneque cum Christo atque a Christo ascita in humanae salutis opus, de congruo, ut aiunt, promeret nobis quae Christus de condigno promeruit, estque princeps largiendarum gratiarum ministra. Sedet ille ad dexteram maiestatis in excelsis (*Hebr.* 1, .3), Maria vero astat regina a dextris eius, tutissimum cunctorum periclitantium perfugium et fidissima auxiliatrix, ut nihil sit timendum nihilque desperandum ipsa duce, ipsa auspice, ipsa propitia, ipsa protegente (PIUS IX, Litt. Ap. *Ineffabilis*, 8 dec. 1854: APN I 597)». In *Acta Pii X*, vol. 1, p. 147.

BENEDICTUS PP. XV, Epist. apost. *Inter sodalicia*, 22 martio 1918: «Quod autem Virgo Perdolens bonae mortis Patrona deligitur atque invocatur, id cum mirifice doctrinae catholicae pioque Ecclesiae sensui respondet, tum spe innititur recte feliciterque collocata. Enimvero tradunt communiter Ecclesiae Doctores, B. Mariam Virginem, quae a vita Iesu Christi publica veluti abesse visa est, si ipsi mortem appetenti et Cruci suffixo adfuit, non sine divino consilio adfuisse. Scilicet ita cum Filio patiente et moriente passa est et paene commortua, sic materna in Filium iura pro hominum salute abdicavit placandaeque Dei iustitiae, quantum ad se pertinebat, Filium immolavit, ut dici merito queat, Ipsam cum Christo humanum genus redemisse». In *A.A.S.*, 10 (1918), pp. 181-182.

PIUS PP. XI, Enc. *Miserentissimus Redemptor*, 8 martio 1928: «(Christus), qui unus cum sit “Mediator Dei et hominum”, suam sibi Matrem adsciscere voluit peccatorum advocatam gratiaeque ministram ac mediatricem». In *A.A.S.*, 20 (1928), p. 178.

PIUS PP. XII, Radiom. *Bendito seia o Senhor*, 13 maggio 1946: «... o Filho Deus reflecte sobre a celeste Mãe a gloria, a majestade, o império da sua realleza; – porque associada, come Mãe e Ministra, ao Rei dos martires na obra inefavel da humana Redenção, lhe é para sempre associada, com um poder quasi imenso, na distribuição das graças que da Redenção derivam» (LEO XIII, Enc. *Adiutricem populi*, 5 sept. 1895: *Acta*, XV, .30.3). In *A.A.S.*, 38 (1946), p. 226.

PIUS PP. XII, Const. apost. *Munificentissimus Deus*, 1 nov. 1950: «... divina collustrati (christifideles) gratia pietateque erga eam permoti, quae Dei Parens est suavissimaque Mater nostra, clariore cotidie luce mirabilem illam privilegiorum concordiam ac cohaerentiam contemplati sunt, quae Providentissimus Deus almae huic Redemptoris nostri sociae impertiit, et quae talem attingere celsissimum verticem, qualem praeter ipsam nemo a Deo creatus, excepta humana Iesu Christi natura, assecutus est umquam». In *A.A.S.*, 42 (1950) p. 758.

S. EPHRAEM SYRUS: «Tibi ... Mediatrix mundi ... supplico: tuum promptum in necessitatibus praesidium ... invoco» (*ASSEM., Op. Graec. Lat.*, 3, 525). «Domina mea ... post Paraclitum alius consolator, et post Mediatorem Mediatrix totius mundi ... universalis protectio mundi» (*ibid.*, 3, 528). «Spes mea ... defensio ... Patrona, Mediatrix» (*ibid.*, 3, 530).

S. EPIPHANIUS: «Ipsa enim est caeli et terrae Mediatrix, quae unionem naturaliter peregit» (PG. 43, 491).

S. GERMANUS CONSTANTINOPOLITANUS: «Ave, gratia piena ... fonsque perennis universis aquas effluens ... omnium peccatorum Mediatrix vere bona» (PG. 98, 322).

«Nos in te abunde vitae aeternae altum pignus accepimus, atque ad Deum Mediatricem, humanis emigrantem (in Assumptione) nanciscimus» (PG. 98, 362).

S. BERNARDUS: «Opus est ... mediatore ad Mediatorem istum (Iesum): nec alter nobis utilior quam Maria... Crudelis nimirum mediatrix Eva... sed fidelis Maria ... Age gratias ei, qui talem tibi Mediatricem benignissima miseratione providit» (PL 183, 429-430).

«Magnifica gratiae Inventricem, Mediatricem salutis, Restauratricem saeculorum ... Haec mihi de illa cantat Ecclesia, et me eadem docuit decantare » (PL. 182, 333).

PSEUDO-ALBERTUS M.: «Nomen Maria ... Beatissimae Virgini congruentissime adaptatur ... ad statum designandum mediationis beatissimae Virginis, qua mediante genus humanum per mare huius saeculi ad portum caeli exemplo, suffragio et merito revocatur» (*Mariale*, q. 29).

«B. Virgo fuit medium universale et causa pacis: «universalis enim fuit Mediatrix et Reconciliatrix; omnes enim per ipsam fuerunt reconciliandi» (*ibid.*, q. 77).

⁹ LEO PP. XIII, Enc. *Magnae Dei Matris*, 8 sept. 1892: «Sic eam superi et mundani regni manet corona, quod invicta futura sit regina martyrum; sic in caelesti Dei civitate per aeternitatem omnem coronata assidebit ad Filium; quod constanter per omnem vitam, constantissime in Calvaria, redundantem tristitia calicem sit cum illo exhaustura». In *Acta Leonis Pp. XIII*, vol. 12, pp. 231-232.

LEO PP. XIII, Enc. *Iucunda semper*, 8 sept. 1894: «Stellanti diademate a Filio Deo aucta, apud ipsum sedet regina et domina universorum». In *Acta Leonis Pp. XIII*, vol. 14, pp. 308-309.

PIUS PP. X, Enc. *Ad diem illum*, 2 febr. 1904: «Sedet Ille (Christus) ad dexteram Maiestatis in excelsis (*Hebr.* 1, 3): Maria vero adstat regina a dextris eius, tutissimum omnium periclitantium perfugium et fidissima auxiliatrix, ut nihil sit timendum nihilque desperandum ipsa duce, ipsa auspice, ipsa propitia, ipsa protegente». In *Acta Pii Pp. X*, vol. 1, p. 147.

PIUS PP. XII, Enc. *Ad Caeli Reginam*, 11 oct. 1954: «Ad caeli Reginam, inde a primis Catholicae Ecclesiae saeculis, supplices preces ac laudis pietatisque cantus christianus populus adhibuit, sive cum laetitiae suavitatibus afficeretur, sive praesertim cum in gravibus periclitaretur rerum angustiis; ac numquam spes decedit, in Divini Regis Iesu Christi Matre reposita, numquam fides illa elanguit, qua docemur Deiparam Virginem Mariam in universo terrarum orbe materno animo regnare, quaemadmodum regalis gloriae corona in caelesti beatitate». In *A.A.S.*, 46 (1954), p. 625.

Conc. Nicaenum II, 787, *Oecum. II* [contra Icon.] *actio VII*, DENZ. 302: «Definimus in omni certitudine ac diligentia, sicut figuram pretiosae ac vivificae crucis, ita venerabiles ac sanctas imagines proponendas... tam videlicet imaginem Domini Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi, quam intemeratae dominae (despòines) nostrae sanctae Dei genitricis ...».

PIUS PP. XII, Enc. *Ad Coeli Reginam*, 11 oct. 1954: «Christianorum populus, cum elapsis etiam temporibus, non sine ratione crederet illam, de qua Filius Altissimi natus est, qui “regnabit in domo Iacob in aeternum” (*Lc.* 1, 32), “Princeps pacis” (*Is.* 9, 6), “Rex regum et Dominus dominantium” (*Apoc.* 19, 16), prae aliis omnibus a Deo creatis, singularia accepisse gratiae privilegia, cumque

consideraret arctam necessitudinem interesse inter matrem et prolem, regiam excellentiam Dei Genetrici super omnia facile agnovit.

Quamobrem mirum non est iam antiquos Ecclesiae scriptores, verbis innixos S. Gabrielis Archangeli, qui Mariae Filium praedixit regnaturum esse in aeternum (cf. *Lc.* 1, 32, 33), verbisque Elisabeth, quae eam reverenter salutando celebravit “Matrem Domini mei” (*Lc.* 1, 43), Mariam appellasse “Matrem Regis”, “Matrem Domini”, haud obscure significantes eam ex regia Filii sui dignitate praecipuam quandam habuisse celsitudinem atque praestantiam». In *A.A.S.*, 46 (1954), pp. 627-628.

S. EPHRAEM: «Caelum sustineat me suis amplexibus, quia prae illo honoratum. Etenim caelum non fuit tibi mater, sed illud effecisti thronum tuum: Quam honorabilior et venerabilior Mater Regis throno eius» (*Hymni de B. Maria*, ed. Th. J. Lamy, t. 2, Mechliniae, 1886, hymn. IX, p. 624).

S. GREGORIUS NAZ.: «Mater Regis totius universi, Mater Virgo (quae) totius mundi peperit Regem» (PG. 37, 485).

S. CHRYSOLOGUS: «Maria hebraeo sermone. latine Domina nuncupatur: vocat ergo Angelus Dominam, ut Dominatoris Genetricem trepidatio deserat servitutis, quam nasci et vocari Dominam ipsa sui germinis fecit et impetravit auctoritas» (PL. 52, 579 C).

S. *Andreas Cretensis*: «Matrem suam semper Virginem, e cuius utero, ipse Deus existens, humanam induit formam, hodierna die ceu Reginam humani generis, a terrenis sedibus transfert» (PG. 97, 1079 B).

«Regina totius humani generis, nuncupationem cum usu sinceram retinens, quae, uno excepto Deo, rebus omnibus excelsior» (PG. 97, 1099 A).

S. GERMANUS: «Sede, Domina; decet enim, Regina cum sis et prae omnibus regibus gloriosa, sublimi loco sedere» (PG. 98, 303 A).

PIUS PP. XII, Enc. *Ad Coeli Reginam*, 11 oct. 1954: «Praecipuum, quo regalis Mariae dignitas innititur, principium procul dubio est divina eius maternitas. Quando quidem enim in Sacris Litteris de Filio, quem Virgo concipiet, haec sententia legitur: *Filius Altissimi vocabitur, et dabit illi Dominus Deus sedem David patris eius et regnabit in domo Iacob in aeternum et regni eius non erit finis* (*Lc.* 1, 32-33), ac praeterea Maria Mater Domini (*ibid.*, 1, 43) nuncupatur, inde facile eruitur ipsam quoque esse Reginam, quippe quae Filium genuerit, qui eodem momento quo conceptus est, propter hypostaticam humanae naturae cum Verbo unionem, Rex etiam ut homo, erat rerum omnium Dominus. Itaque iure meritoque S. Ioannes Damascenus haec scribere potuit: Vere omnis creaturae Domina facta est cum Creatoris Mater exstitit (S. IOANNES DA-

MASCENUS, *De fide orthodoxa*, l. 4, c. 14, PG. 94, 1158 s. B.); parique modo affirmari potest primum, qui regium Mariae munus caelesti ore nuntiavit, ipsum fuisse Gabrielem Archangelum.

Attamen Beatissima Virgo Maria non tantum ob divinam suam maternitatem Regina est dicenda, sed etiam quia ex Dei voluntate in aeternae salutis nostrae opere eximias habuit partes. Quid possit iucundius nobis suaviusque ad cogitandum accidere – ut Decessor Noster fel. rec. Pius XI scribebat – quam Christum nobis iure non tantum nativo, sed etiam acquisito, scilicet Redemptionis imperare? Servatori enim nostro quanti steterimus obliviosi utinam homines recolant omnes: *non corruptibilibus auro vel argento redempti estis ... sed pretioso sanguine quasi Agni immaculati Christi et incontaminati (1 Pet. 1, 18-19)*. Iam nostri non sumus, cum Christus pretio magno (*1 Cor. 6, 20*) nos emerit (PIUS XI, litt. enc. *Quas primas*: A.A.S. XVII [1925] p. 599).

Iamvero in hoc perficiendo redemptionis opere Beatissima Virgo Maria profecto fuit cum Christo intime consociata; merito igitur in Sacra Liturgia canitur: *Stabat Sancta Maria, Caeli Regina et mundi Domina, iuxta crucem Domini Nostri Iesu Christi dolorosa* (Festum septem dolorum B. Mariae Virg., Tractus). Quapropter, ut iam media aetate piissimus S. Anselmi discipulus scribebat, *sicut ... Deus sua potentia parando cuncta, pater est et Dominus omnium, ita Beata Maria suis meritis cuncta reparando, Mater est et Domina rerum, singula congenitae dignitati per illam, quam meruit gratiam, restituendo* (EADMERUS, *De excellentia Virginis Mariae*, c. 11: PL. 159, 508 AB). Etenim, sicut Christus, eo quod nos redemit, speciali titulo Dominus est ac Rex noster, ita et Beata Virgo, propter singularem modum, qua ad nostram redemptionem concurrat, et substantiam suam ministrando, et illum pro nobis voluntarie offerendo, nostramque salutem singulariter desiderando, petendo, procurando (F. SUAREZ, *De mysteriis vitae Christi*, disp. 22 sect. 2 [ed. Vivès, XIX, 327]).

Quibus ex rationibus huiusmodi argumentum eruitur: si Maria, in spirituali procuranda salute, cum Iesu Christo, ipsius salutis principio, ex Dei placito sociata fuit, et quidem simili quodam modo, quo Heva fuit cum Adam mortis principio consociata, ita ut asseverari possit nostrae salutis opus, secundum quandam recapitulationem (S. IRENAEUS, *Adv. haer.* V, 19, 1: PG. 7, 1175 B) peractum fuisse, in qua genus humanum, sicut per virginem morti adstrictum fuit, ita per virginem salvatur; si praeterea asseverari itidem potest hanc gloriosissimam Dominam ideo fuisse Christi matrem delectam ut redimendi generis humani consors efficeretur (PIUS XI, Epist. *Auspicatus profecto*: A.A.S. 25 [1933] p. 80), et si reapse ipsa fuit quae vel propriae vel hereditariae labis expers, arctissime semper cum Filio suo coniuncta, eundem in Golgotha, una cum maternorum iurium maternique amoris sui holocausto, nova veluti Heva,

pro omnibus Adae filiis, miserando eius lapsu foedatis, aeterno Patri obtulit (PIUS XII, litt. enc. *Mystici Corporis: A.A.S.* 35 [1943] p. 247); inde procul dubio concludere licet, quaemadmodum Christus, novus Adam, non tantum quia Dei Filius est, Rex dici debet, sed etiam quia Redemptor est noster, ita quodam analogiae modo, Beatissimam Virginem esse Reginam non tantummodo quia Mater Dei est, verum etiam quod nova veluti Heva cum novo Adam consociata fuit ». In *A.A.S.*, 46 (1954) pp. 633-635.

¹⁰ S. THOMAS, *Summa Th.*, III, q. 27, a. 4 c: «Illos quos Deus ad aliquid elegit, ita praeparat et disponit, ut ad id, ad quod eliguntur, inveniatur idonei, secundum illud II Cor. III, 6: *Idoneos nos fecit ministros novi Testamenti*. Beata autem Virgo fuit electa divinitus ut esset mater Dei. Et ideo non est dubitandum quin Deus per suam gratiam eam ad hoc idoneam reddidit, secundum quod angelus ad eam dicit: *Invenisti gratiam apud Deum: ecce concipies, etc.*».

¹¹ PIUS IX, Enc. *Ineffabilis Deus*, 8 dec. 1854: «Ineffabilis Deus ... ab initio et ante saecula Unigenito Filio suo Matrem ... ita elegit atque ordinavit, ut in illa una sibi propensissima voluntate complacuerit. Quapropter illam longe ante omnes angelicos spiritus, cunctosque sanctos caelestium omnium charismatum copia de thesauro divinitatis deprompta, ita mirifice cumulavit, ut ipsa ab omni prorsus peccati labe semper libera, ac tota pulchra et perfecta eam innocentiae et sanctitatis plenitudinem prae se ferret, qua maior sub Deo nullatenus intelligitur, et quam praeter Deum nemo assequi cogitando potest. Et quidem decebat omnino ut perfectissime sanctitatis splendoribus semper ornata fulgeret ... tam venerabilis Mater». In *Acta Pii Pp. IX*, vol. 1 (1854) p. 597.

S. ANSELMUS: «Decens erat ut ea puritate qua maior sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret cui Deus Pater unicum suum Filium, quem de corde suo aequalem sibi genitum, tamquam seipsum diligebat, ita disponebat, ut naturaliter esset unus idemque communis Dei Patris et Virginis Filius; et quam ipse Filius substantialiter facere sibi matrem, eligebat; et de qua Spiritus Sanctus volebat et operaturus erat, ut conciperetur et nasceretur ille de quo ipse procedebat» (*De conc. Virg.*, c. 18, PL. 158, 451).

¹² PIUS PP. IX, Enc. *Ineffabilis Deus*, 8 dec. 1854: «Patres Ecclesiaeque Scriptores affirmarunt eandem beatissimam Virginem fuisse per gratiam ab omni peccati labe integram, ac liberam ab omni contagiane et corporis et animae, et intellectus, ac semper cum Deo conversatam, et sempiterno foedere cum Illo coniunctam, numquam fuisse in tenebris, sed semper in luce; et idcirco idoneum plane extitisse Christo habitaculum, non pro habitu corporis, sed pro gratia originali». In *Acta Pii Pp. IX*, vol. 1, p. 597.

PIUS PP. IX. Enc. *Ineffabilis Deus*, 8 dec. 1854: «Ab initio et ante saecula

Unigenito Filio suo Matrem ... elegit atque ordinavit, tantoque prae creaturis universis est prosecutus amore, ut in illa una sibi propensissima voluntate complacuerit. Quapropter illam longe ante omnes angelicos spiritus cunctosque Sanctos caelestium omnium charismatum copia de thesauro divinitatis deprompta ita mirifice cumulavit, ut Ipsa ... eam sanctitatis plenitudinem prae se ferret, qua maior sub Deo nullatenus intelligitur, et quam praeter Deum nemo assequi cogitando potest ... Et quidem decebat omnino ut perfectissimae sanctitatis splendoribus semper ornata fulgeret ... tam venerabilis Mater». In *Acta Pii Pp. IX*, vol. I, p. 597.

¹³ «Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit, et incarnatus est, hoc est, ex Maria semper Virgine per Spiritum Sanctum perfecte genitus, homo factus est» (*Symbolum Epiphaniae*, DENZ. 13).

«Sane non possumus negare de Mariae filiis iure reprehensum, meritoque vestram sanctitatem abhorruisse, quod ex eodem utero virginali, ex quo secundum carnem Christus natus est, alius partus effusus sit. Neque enim elegisset Dominus Iesus nasci per virginem, si eam iudicasset tam incontinentem fore, ut illud genitale Dominici corporis, illam aulam regis aeterni concubitus humani semine coinquinaret. Qui enim hoc adstruit, nihil aliud nisi perfidiam Iudaicam adstruit, qui dicunt eum non potuisse nasci ex virgine. Nam si hanc accipiant a sacerdotibus auctoritatem, ut videatur Maria partus fudisse plurimos, maiore studio veritatem fidei expugnare contendunt» (*De virginitate B. M. V.*, DENZ. 91).

«Si quis non confitetur, Deum esse veraciter Emmanuel, et propterea Dei genitricem sanctam virginem (peperit enim secundum carnem carnem factum Dei Verbum), A. S.» (*Anabematismi seu Capitula Cyrilli*, DENZ. 113).

«Nova autem nativitate generatus: quia inviolata virginitas concupiscentiam nescivit, carnis materiam ministravit. Assumpta est de matre Domini natura, non culpa; nec in Domino Iesu Christo, ex utero virginis genito, quia nativitas est mirabilis, ideo nostri est natura dissimilis» (S. LEO I. M., *De Incarnatione*, DENZ. 144).

«Gloriosam vero Sanctam semper virginem Mariam et proprie et veraciter Dei genitricem matremque Dei Verbi ex ea incarnati ab hominibus catholicis confiteri recte docemus. Proprie namque et veraciter idem ipse ultimis temporibus incarnatus, ex sancta et gloriosa Virgine matre dignatus est» (IOANNES II, *Circa «Unus de Trinitate passus est» et de B. V. M. matre Dei*, DENZ. 202).

«Si quis non confitetur Dei Verbi duas esse nativitates, unam quidem ante saecula ex patre sine tempore incorporaliter, alteram vero in ultimis diebus eiusdem ipsius, qui de coelis descendit, et incarnatus de sancta gloriosa Dei Geni-

trice et semper Virgine Maria, natus est ex ipsa, talis A. S.» (*Anathematismi de tribus Capitulis*, DENZ. 214).

«Si quis secundum sanctos Patres non confitetur proprie et secundum veritatem ipsum unum sanctae et consubstantialis et venerandae Trinitatis Deum Verbum e coelo descendisse, et incarnatum ex Spiritu Sancto et Maria semper Virgine ...» (S. MARTINUS PP. I, *Conc. Lateranense 649, De Trinitate, Incarnatione*, etc., DENZ. 255).

«Si quis secundum sanctos Patres non confitetur proprie et secundum veritatem Dei genitricem sanctam semperque Virginem et immaculatam Mariam, utpote ipsum Deum Verbum specialiter et veraciter, qui a Deo Patre ante omnia saecula natus est, in ultimis saeculorum absque semine concepisso ex Spiritu Sancto, et incorruptibiliter eam (eum?) genuisse, indissolubili permanente et post partum eiusdem virginitate, condemnatus sit (MARTINUS PP. I, *Conc. Lateranense 649, De Trinitate, Incarnatione*, etc., DENZ. 256).

«Si quis secundum sanctos Patres non confitetur proprie et secundum veritatem ipsius et unius Domini nostri et Dei Iesu Christi duas natiuitates, tam ante saecula ex Deo et Patre incorporaliter et sempiternaliter, quamque de sancta Virgine semper Dei genitrice Maria ...» (S. MARTINUS PP. I, *Conc. Lateranense 649, De Trinitate, Incarnatione* etc., DENZ. 257).

«De his tribus personis solam Filii personam pro liberatione humani generis hominem verum sine peccato de sancta et immaculata Maria Virgine credimus assumpsisse, de qua novo ordine novaque natiuitate est genitus; novo ordine, quia invisibilis divinitate, visibilis monstratur in carne; nova autem natiuitate est genitus, quia intacta virginitas et virilem coitum nescivit et foecundatam per Spiritum Sanctum carnis materiam ministravit ...» (*Conc. Toletanum XI*, 675, *Symbolum fidei*, DENZ. 282).

«Definientes Dominum nostrum Iesum Christum verum Deum Nostrum ... Deum vere et hominem vere ... ante saecula quidem ex Patre genitum secundum deitatem, in ultimis diebus autem eundem propter nos et propter nostram salutem de Spiritu Sancto et Maria Virgine proprie et veraciter Dei genitrice secundum humanitatem ...» (*Conc. Constant. III, Oecum. VI, Definitio de duabus voluntatibus Christi*, DENZ. 290).

«Credo quoque ipsum Dei Patris Filium, Verbum Dei aeternaliter natum ante omnia tempora de Patre, consubstantialem, coomnipotentem et coequalem Patri per omnia in divinitate, temporaliter natum de Spiritu Sancto ex Maria semper Virgine, cum anima rationali ...» (S. LEO IX, *Symbolum fidei*, DENZ. 344).

«Credimus ipsum Filium Dei, Verbum Dei aeternaliter natum de Patre, con-

substantialem, coomnipotentem et aequalem per omnia Patri in divinitate, temporaliter natum de Spiritu Sancto et Maria semper Virgine, cum anima rationali ...» (*Conc. Lugdunense II, Constitutio de processione Spiritus Sancti*, DENZ. 462).

«Firmiter credit, profitetur et praedicat, unam ex Trinitate personam verum Deum, Dei Filium ex Patre genitum, Patri consubstantialem et coaeternum, in plenitudine temporis, quam divini consilii inscrutabilis altitudo disposuit, propter salutem humani generis veram hominis integramque naturam ex immaculato utero Mariae Virginis assumpsisse ...» (*Decretum pro Iacobitis*, DENZ. 708).

«Nos cupientes ... paterna severitate admonere, omnes et singulos, qui hactenus asseruerunt, dogmatizarunt vel crediderunt... eandem beatissimam Virginem Mariam non esse veram Dei matrem, nec perstitisse semper in virginitatis integritate, ante partum scilicet, in partu et perpetuo post partum, ex parte omnipotentis Dei Patris et Filii et Spiritus Sancti apostolica auctoritate requirimus et monemus etc.» (Ex Constit. PAULI IV *Cum quorundam*, 7 aug. 1555, DENZ. 993).

PIUS PP. XII, Enc. *Sacra Virginitas*, 25 marzo 1954. In A.A.S. 46 (1954), pp. 187-189.

S. IUSTINUS: «Iamvero quemadmodum ex virgine oriturum conceptis verbis Isaias praedixerit, audite. Sic autem locutus est: Ecce Virgo in utero habebit et pariet filium, et dicent super nomine eius: Nobiscum Deus. Quae enim incredibilia erant et fieri non posse hominibus videbantur, ea Deus per Spiritum propheticum futura praenuntiavit, ut cum evenissent, fides eis non derogaretur, sed ex eo quod essent praedicta, crederetur. Ne qui autem prolatam prophetiam minus intelligentes, eadem nobis obiiciant, quae poetis, Iovem dicentibus ad mulieres rei venereae causa ventitasse, obiecimur, verba explanare tentemus. Illud igitur: Ecce Virgo in utero habebit significat absque concubito concepturam. Nam si cum aliquo consuevisset, non iam esset virgo. Sed virtus Dei superveniens Virgini obumbravit eam, fecitque ut tum, cum esset Virgo, praegnaret. Et qui tunc ad ipsam Virginem missus est Angelus Dei, sic laetum ei nuntium attulit: Ecce concipies in utero ex Spiritu Sancto etc.» (*Apologia*, I, 33: PG. 6, 380 ss.).

S. IRENAEUS: «Quid enim magnum aut quod signum fieret in eo quod adulescentula concipiens ex viro peperisset, quod evenit omnibus, quae pariunt, mulieribus? Sed quoniam inopinata salus hominibus inciperet fieri Deo adiuvante inopinatus et partus virginis fiebat. Deo dante signum hoc, sed non homine operante illud» (*Adv. haer.*, l. 3, c. 21, n. 6: PG. 7, 9'53).

S. IRENAEUS: «Et qui eum ex virgine Emmanuel praedicabant, adunctionem

Verbi Dei ad plasma eius manifestabant; quoniam Verbum caro erit, et Filius Dei filius hominis, purus pure puram aperiens vulvam, eam quae regenerat homines in Deum, quam ipse puram fecit, et hoc factus, quod et nos, Deus fortis est, et inenarrabile habet genus» (*Adv. haer.*, I, 4, c. 33, n. 11: PG. 7, 1080).

S. AMBROSIIUS: PL. 16, 1125 ss. – S. AUGUSTINUS: PL. 33, 519; 35, 1410; 39, 999. – S. CHRYSOLOGUS: PL. 52, 520. – S. LEO MAGNUS: PL. 54, 195.

¹⁴ «LEO III acceptavit professionem fidei a Nicephoro, Patr. Constantinopolit., a. 811 oblatam, iuxta quam Deus “Virginem quoque, qua supernaturaliter et ineffabiliter pepererat, post partum virginem conservavit, virginitate illius secundum naturam nulla ex parte demutata aut labefactata” [MG. 100, 186 B]» (DENZ. 314 a, n. 3).

S. AMBROSIIUS: *Comm. in Luc.*, 1. 2, c. 57: PL. 15, 1573 A; *De institutione virginis*, l. 8, c. 52: PL. 16, 320 A. – Cf. S. THOMAS, *Summa Theol.*, III, q. 28, a. 3, ad 1. – S. HIERONYMUS: E p. 84, 21, 21: PL. 22, 510. – S. FULGENTIUS: *De Veritate praed. et gratiae Dei*, l. I, c. 2, n. 5: PL. 65, 605.

¹⁵ PIUS PP. IX, Enc. *Ineffabilis Deus*, 8 dec. 1854: «Et quidem decebat omnino, ut perfectissimae sanctitatis splendoribus semper ornata fulgeret».

«Quapropter illam longe ante omnes angelicos spiritus cunctosque Sanctos caelestium omnium charismatum copia de thesauro divinitatis deprompta ita mirifice cumulavit, ut ipsa ab omni prorsus peccati labe semper libera, ac tota pulchra et perfecta eam innocentiae et sanctitatis plenitudinem prae se ferret, qua maior sub Deo nullatenus intelligitur, et quam praeter Deum nemo assequi cogitando potest». In *Acta Pii Pp. IX*, vol. 1 (1854), p. 597.

LEO PP. XIII, Enc. *Magnae Dei Matris*, 8 sept. 1892: «Magnum enim est in quolibet sancto, quando habet tantum de gratia quod sufficit ad salutem multorum: sed quando haberet tantum, quod sufficeret ad salutem omnium de mundo, hoc esset maximus; et hoc est in Christo et in beata Virgine» (S. TH., op. 8, *Super salut. angel.*). In *Acta Leonis Pp. XIII*, vol. 12, pp. 224-225.

LEO PP. XIII, Enc. *Iucunda semper*, 8 sept. 1894: «Eam salutamus, quae gratiam apud Deum invenit, singulariter ab illo plenam gratia, cuius copia ad universos proflueret». In *Acta Leonis Pp. XIII*, vol. 14, p. 310.

PIUS PP. XII, Enc. *Mystici Corporis*, 28 iun. 1943: «Efficiat ... haec Nostra paterna vota, quae vestra etiam profecto sunt, ac veracem erga Ecclesiam amorem omnibus impetret Deipara Virgo, cuius sanctissima anima fuit, magis quam ceterae simul omnes a Deo creatae, divino Iesu Christi Spiritu repleta». In *A.A.S.*, 35 (1943), p. 247.

PIUS PP. XII, Radiom. *Bendito seja o Senhor*, 13 maggio 1946: Maria «é

mais cheia de graça, mais santa, mais formosa, mais endeusada, incomparavelmente mais, que os maiores Santos e os Anjos mais sublimes, ou separados ou juntos». In *A.A.S.*, 38 (1946), p. 266.

PIUS PP. XII, Epist. *Ab Octaviensi Archidioecesi*, 25 mart. 1947: «Qua ratione et vera libertas a Maria proficiscitur, quae fuit omnium liberrima, quia omnium sanctissima, eademque, cunctarum magistra virtutum ...». In *A.A.S.*, 39 (1947), p. 255.

PIUS XII, Radiomess. all'A.C.I. nell'apertura dell'Anno Mariano, 8 dicembre 1953: «Nell'anima di Lei Iddio ha riversato la pienezza delle sue ricchezze con un miracolo della sua onnipotenza». In *A.A.S.*, 45 (1953), p. 850.

PIUS XII, Radiomess. *Le Seigneur* (al Congresso Mariano del Canada), 15 agosto 1954: «Has never wavered in its burning love of God, has never weakened its complete union with Christ Jesus. The holiness of her Son was unthinkably beyond and above the holiness of His mother; but the growth of her holiness so far surpasses all other created holiness, as to recede into unapproachable heights of splendour before the dazzled gaze of saints and angels: "Oh, sinless, pure, gracefilled soul!"». In *A.A.S.*, 46 (1954), p. 500.

PIUS XII, Enc. *Ad caeli Reginam*, 11 oct. 1954: «... iam in primo temporis momento, quo concepta fuit, tali gratiarum abundantia repletam fuisse, ut Sanctorum omnium gratiam superaret». In *A.A.S.*, 46 (1954), p. 636.

S. HIPPOLYTUS: «Porro autem arca ex lignis quae putrescere non pocerant, erat ipse Salvator. Per hanc enim, putredinis et corruptionis expers eius tabernaculum significatur, quod nullam peccati putredinem genuit ... Dominus autem peccati expers erat et ex lignis putrefactioni non obnoxiiis secundum hominem, hoc est, ex Virgine et ex Spiritu Sancto, intus et foris tamquam purissimo Verbi Dei auro, circumtectus» (*Apud Theodoretum*, in dial. *Eranistes*, PG. 10, 620).

S. *Gregorius Thaumaturgus*: «Inveniensque (Verbum) virginem spiritu corporeque sanctam, ex ea animatum corpus suis congruum consiliis assumpsit» (*Serm. in nativ. Christi*, ap. PITRA. *Analecta sacra*. t. 4, p. 136).

S. EPHRAEM: «Tu revera et mater tua soli estis, qui omni ex parte pulchri estis; in te enim, Domine, nulla est labes, nec ulla in Matre tua macula» (*Carmina Nisibena*, ed. Leipzig, 1866 a Bickell, p. 40).

¹⁶ PIUS PP. XII, Ep. *Philippinas insulas*, 31 iul. 1946: in *A.A.S.* 38 (1946) pp. 417-418; Radiom. *Era el dia*, 12 oct. 1947: in *A.A.S.* 39 (1947) p. 629; Enc. *Fulgens corona*, 8 sept. 1953: in *A.A.S.* 45 (1953) p. 584; Radiom. *Entre las primeros*, 19 iul. 1946: in *A.A.S.* 38 (1946) pp. 325-326; Ep. *Ab Octaviensi Archidioecesi*, 25 mart. 1947: in *A.A.S.* 39 (1947) pp. 255-256; Radiom. *Hardly*

a year, 4 mai. 1952: in A.A.S. 44 (1952) pp. 430-431; Radiom. *Quando lasciate*, 8 dec. 1953: in A.A.S. 45 (1953) pp. 852-853; Radiom. *It would indeed*, 13 dec. 1954: in A.A.S. 46 (1954) pp. 727-728; Disc. *Dans l'Encyclique*, 17 iul. 1954: in A.A.S. 46 (1954) p. 494; Radiom. *Au moment*, 26 iul. 1954: in A.A.S. 46 (1954) pp. 495-496; Radiom. *Le Seigneur a rendu*, 15 aug. 1954: in A.A.S. 46 (1954) pp. 499-500.

S. AMBROSIIUS: «Sit igitur in vobis tamquam in imagine descripta, virginitas, vita Mariae; de qua velut speculo refulgeat species castitatis et forma virtutis. Hinc sumatis licet exempla vivendi, ubi tamquam in exemplari magisteria expressa probitatis, quid corrigere, quid effingere, quid tenere debeatis ostendunt... Talis fuit Maria, ut eius unius vita omnium sit disciplina» (1. 2 *De virg.*, c. 2, n. 6, PL. 15, 212-214).

S. BONAVENTURA: «Verum est, quod Virgo gloriosa perfectissime habuit omnes virtutes» (*Serm. I, De Purit.*, Op. 9, 638 a).

«Talis fuit Virgo Maria, quae illustrat totam Ecclesiam et machinam mundanam... Illustrat enim suis exemplis omnia tamquam lucerna super candelabrum mundi posita» (*Serm. 2, De Nativ. B. M. V.*, Op. 9, 710).

S. THOMAS AQUINAS: «Ipsa (Maria) omnium virtutum opera exercuit, alii autem sancti specialia quaedam: quia alius fuit humilis, alius castus alius misericors: et ideo dantur in exemplum specialium virtutum ... sed Beata Virgo in exemplum (datur) omnium virtutum » (*Opusc. 6, in Salut. Angelic.*, t. 16, p. 133).

¹¹ S. EPHRAEM: «Immaculata et intemerata, incorrupta et prorsus pudica atque ab omni sorde et labe peccati alienissima» (ed. Venet. 1754, p. 571).

S. AUGUSTINUS: «Excepta itaque sancta Virgine Maria, de qua, propter honorem Domini, nullam prorsus, cum de peccatis agitur, haberi volo quaestionem: unde enim scimus quod ei plus gratiae collatum fuerit ad vincendum ex omni parte peccatum, quae concipere ac parere meruit, quem constat nullum habuisse peccatum. Hac ergo Virgine excepta, si omnes illos sanctos et sanctas, cum hic viverent, congregare possemus, et interrogare utrum essent sine peccato, quid fuisse responsuros putamus?» (*Lib de nat. et grat. c. 37, n. 42, PL. 44, 267*).

S. Bernardus: «Ego puto quod et copiosior sanctificationis benedictio in eam descenderit, quae et ipsius non solum sanctificaret ortum, sed et vitam ab omni deinceps peccato custodiret immunem, quod nemini alteri in natis quidem mulierum creditur esse donatum» (*Epist. 184, 5, PL. 183, 420*).

PIUS PP. XII: *Enc. Mystici Corporis Christi*, 29 iun. 1943: in A.A.S., 35

(1943) p. 248; Enc. *Fulgens corona*, 8 sept. 1953: in *A.A.S.*, 45 (1953) p. 577; Radiom. *Quando lasciate*, 8 dec. 1953: in *A.A.S.*, 45 (1953) p. 848.

¹⁸ Cf. *Munificentissimus Deus*, in *A.A.S.*, 42 (1950) p. 753.

¹⁹ LEO PP. XIII, Enc. *Adiutricem Populi*, in *Acta Leonis Pp. XIII*, vol. XV, p. 300.

²⁰ Or. III *De imaginibus*, n. 26 (PG 94, 1346).

²¹ PG 42, 735.

²² *De Spir. S.*, l. 3, c. 2, nn. 79-80 (PL. 16, 829).

²³ S. *Ioannes Damascenus*: «Neminem oportet ut Deum adorare, nisi ipsum qui natura Deus est... Adoremus et sanctam Dei genitricem, non tamquam Deus, sed ut Dei matrem ... Adoremus etiam sanctos ut electos amicos Dei» (*Serm. III*, «*De sacris imaginibus*», n. 41, PG. 94, 1358).

²⁴ PIUS PP. IX, Enc. *Ineffabilis Deus*: «Audiant haec nostra verba omnes nobis carissimi Ecclesiae catholicae filii, et ardentiori usque pietatis, religionis et amoris studio pergant colere, invocare, exorare beatissimam Dei Genitricem Virginem Mariam sine labe originali conceptam, atque ad hanc dulcissimam misericordiae et gratiae in omnibus periculis, angustiis, necessitatibus, rebusque dubiis ac trepidis cum omni fiducia confugiant». In *Acta Pii Pp. IX*, I (1854) p. 577.

²⁵ Cf. G. ROSCHINI, O. S. M., *Mariologia*, vol. IV, p. 1-10.

²⁶ Cf. DENZ., nn. 1641, 2333.

²⁷ PAULUS PP. V, Bulla *Immensae Bonitatis*: «Sicuti Redemptor noster et Deus ipsam sacratissimam Virginem sublimavit in coelis, ita eam nos quantum possumus honoremus in terris» (in BOURASSÉ, *Summa Aurea*, X, p. 174). Cf. *S. Ioan.*, II, 1-12.

²⁸ LEO PP. XIII, Enc. *Augustissimae Virginis*. In *Acta Leonis XIII*, vol. XVII, p. 292.

²⁹ S. TH., in *IV Sent.*, d. 15, q. 4, a. 5; *Suppl.*, q. 72, a. 2.

³⁰ DENZ., n. 1256.

³¹ LEO PP. XIII, Enc. *Augustissimae Virginis*: «Nec dubiis honoris significationibus Unigenitus Dei Filius sanctissimam matrem est prosequutus. Nam et dum privatam in terris vitam egit, ipsam adscivit utriusque prodigii administram, quae tunc primum patravit ... Nos igitur qui, licet indigni, vices ac personam gerimus in terris Iesu Christi Filii Dei, tantae Matris persequi laudes numquam desistemus, dum hac lucis usura fruemur. Quam quia sentimus baud futuram Nobis, ingravescente aetate, diurnam, facere non possumus quin om-

nibus et singulis in Christo filiis Nostris ipsius cruce pendentia extrema verba, quasi testamento relicto, iteremus: *Ecce Mater tua*. Ac praeclare quidem Nobiscum actum esse censebimus, si id Nostrae commendationes effecerint, ut unusquisque fidelis mariali cultu nihil habeat antiquius, nihil carius, liceatque de singulis usurpare verba Ioannis, quae de se scripsit: *Accepit eam discipulus in sua*. In *Acta Leonis Pp. XIII*. vol. 17, p. 286.

S. MAXIMUS TAURINENSIS: *Oratio* 52, PL. 58, 959.

S. AMBROSIIUS: «Talis enim fuit Maria ut eius unius vita omnium sit disciplina ... Ergo Sancta Maria disciplinam vitae informet». *De Virginibus*, lib. II, n. 9, PL 16, 221.

³² PIUS PP. XI, Enc. *Lux veritatis*. In *A.A.S.*, 23 (1931) p. 513.

³³ In *Acta Pii Pp. X*, vol. I, p. 147.

³⁴ In *A.A.S.*, 45 (1953) p. 584.

³⁵ In *Acta Pii Pp. X*, vol. I, p. 147.

³⁶ *Ibid.*

³⁷ *In III P.*, disp. 29, sect. III.

³⁸ LEO PP. XIII, Enc. *Magnae Dei Matris*: in *Acta Leonis Pp. XIII*, vol. XII (1892), p. 221.

³⁹ PIUS XII, Radiom. *Era el dia*, 12 ott. 1947. In *A.A.S.*, 39 (1947) p. 628.

⁴⁰ PIUS PP. X, Enc. *Ad diem illum*: «Quamvis autem deceat filios Matris sanctissimae nullam praeterire laudem quin imitentur; illas tamen eiusdem virtutes ipsos fideles assequi prae ceteris desideramus, quae principes sunt ac veluti nervi atque artus christianae sapientiae: fidem inquam, spem et caritatem in Deum atque homines. Quarum quidem virtutum fulgore, etsi nulla, in Virgine, vitae pars caruit, maxime tamen eo tempore enituit, cum nato emorienti adstitit».

⁴¹ Cf. PG 96, 699.

⁴² *Comment. in Evang. Lucae*, c. I, n. 70 (op. 7, 27 a b).

⁴³ *Serm. de Nativ. B. M. V.* (op. 9, 713 b).